

Україна:

події,
факти,
коментарі

2011 № 19

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Горвий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Саміт «Східного партнерства» – українські перспективи. 4

Аналітика

Ю. Половинчак

Українсько-російські газові переговори – новий раунд. 8

Ю. Якименко

Перспективи об'єднання української опозиції
в оцінках політиків і експертів. 11

Н. Тарасенко

Ефективність приватизаційних процесів в Україні у 2011 році. 20

Н. Половинчак

Ближче до неба. 32

В об'єктиві – регіон

А. Потіха

Ставлення до урядової політики в західному регіоні України. 36

Правові аспекти

Н. Порватова

Чергова спроба вирішення мовного питання в Україні. 44

Актуальна прес-конференція

С. Горова

«Галактике» в Україні – 15 лет. 49

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти. 52

Інноваційні розробки та технології 53

Біотехнології 54

Інформаційні технології 54

Освіта та кадрове забезпечення в Україні	58
Наукові видання	59
Наука і влада	59

Проблеми інформатизації

I. Терещенко

Особливості формування національного ринку електронно- інформаційних продуктів, послуг та сучасна бібліотечна діяльність	62
--	----

Саміт «Східного партнерства» – українські перспективи

29–30 вересня у Варшаві відбудеться саміт «Східного партнерства» – програми ЄС, заснованої у травні 2009 р. і спрямованої на посилення відносин ЄС зі східними країнами-сусідами: у «Східному партнерстві» беруть участь Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова і Україна.

Цей саміт для України матиме особливе значення – від нього очікують визначення перспективи на найближчий час: «ключовим результатом саміту має бути окреслення перспективи відносин ЄС із країнами “Східного партнерства”», наголосив директор Департаменту Європейського Союзу Міністерства закордонних справ України В. Філіпчук.

Polskie radio, з посиланням на джерела у Євросоюзі, повідомляє, що узгоджена підсумкова декларація варшавського саміту визнаватиме «європейські устремління» партнерів Євросоюзу, їх поступову інтеграцію з ринком ЄС і обіцятиме продовження руху в напрямі безвізового режиму. Водночас, як повідомила голова представництва Європейського Союзу у Польщі Є. Синовець, «перемовини з приводу деяких формулювань документа проходять досі, оскільки прагнення деяких країн-партнерів вельми амбітні, і їхні представники готові боротися до останнього». Вона уточнила, що йдеться про спроби включити в декларацію посилання на 49-ту статтю Договору про ЄС, яка передбачає, що будь-яка демократична європейська держава має право подати заявку на членство в Євросоюзі.

На згадці 49-ї статті в підсумковому документі саміту наполягають Україна і Молдова, чію позицію підтримує і головуюча в ЄС Польща.

Джерела у Варшаві повідомляють, що Польщі вдалося наполягти, щоб у проекті документа партнери ЄС, які беруть участь в ініціативі «Східне партнерство» (Україна, Молдова, Білорусь, Грузія, Вірменія та Азербайджан), вперше були названі «східноєвропейськими країнами», що надалі відкріє для них можливості 49-ї статті договору про ЄС.

Є. Синовець висловила надію на те, що в документі збережеться узгоджене у Брюсселі на рівні послів формулювання щодо України, зокрема, про те, що в Україні є всі шанси завершити перемовини щодо угоди про асоціацію з Євросоюзом до саміту Україна-ЄС, запланованого на 2 грудня.

Дипломат також сподівається, що після парафування документа на саміті у грудні Україна і ЄС, завершивши протягом декількох місяців усі необхідні технічні процедури, зможуть підписати Угоду про асоціацію у наступному році.

Нагадаємо, 23 серпня Президент України В. Янукович заявив, що вже цього року Україна завершить переговори з Європейським Союзом про політич-

ну асоціацію та створення зони вільної торгівлі. Уряд України очікує, що зона вільної торгівлі з Європейським Союзом почне діяти з 2013 р. Такі плани містяться в Програмі соціального та економічного розвитку України на 2012 р. і Основних напрямках розвитку на 2013–2014 рр. 14–16 грудня в Києві відбудеться саміт «Україна – Європейський Союз», під час якого планується розглянути підписання угод про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС. Якщо сторони таки дійдуть згоди, то у 2012 р. угоду про асоціацію Україна і ЄС підпишуть, а у 2013 р. документ спробує ратифікувати Європарламент, а потім ще всі 27 національних парламентів країн-членів ЄС.

Отже, у Варшаві Україна може розраховувати на сигнал щодо лібералізації візового режиму, який би підтвердив можливість запровадження безвізового режиму при виконанні критеріїв тими країнами, з якими ЄС вже розпочав безвізовий діалог. Польська сторона, як заявив міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський, обіцяє передбачити у декларації саміту країн «Східного партнерства» запис про перспективи скасування візового режиму для країн-учасниць цієї ініціативи. За його словами, у цьому записі має бути передбачено скасування візового режиму за умови виконання країнами «Східного партнерства» конкретних завдань: посилення контролю за кордонами й оформлення документів до європейських стандартів.

Нагадаємо, 22 листопада 2010 р. ЄС надав Україні План дій зі скасування віз, що передбачає законодавчі зміни, ратифікацію ряду міжнародних документів і належну імплементацію цих рішень на практиці. В. Янукович висловив сподівання, що цю роботу ми завершимо заздалегідь до «Євро-2012», що, за його словами, дасть можливість країнам Євросоюзу дати мандат Єврокомісії на підписання з Україною угоди про безвізовий режим.

Під час Варшавського саміту також очікується підтвердження завершення переговорів стосовно створення зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом. Євросоюз сподівається підписати торгову угоду з Україною вже в грудні, заявив днями керівник підрозділу Генерального департаменту з питань торгівлі Європейської комісії Ф. Куїссон. Напередодні варшавського саміту стало відомо, що ЄС погодився надати Україні значну квоту на безмитне ввезення аграрної продукції. «Аграрний сектор практично завершив роботу з підготовки підписання договору про створення зони вільної торгівлі з Євросоюзом», – зазначив міністр АПК М. Присяжнюк.

Як заявив голова української делегації на переговорах щодо створення зони вільної торгівлі з ЄС В. П'ятницький, принципові питання вже вирішені, і щоб оформити всі домовленості на папері, потрібно кілька тижнів. Він уточнив, що на сьогодні закриті питання тарифів, захисту прав інтелектуальної власності та географічних назв, питання санітарного та фітосанітарного регулювання, конкуренції, тарифні квоти для сільськогосподарської продукції. Ці питання досить довго були каменем спотикання. Зараз вони вирішені не тільки концептуально, а й технічно. При цьому залишилися питання, які

«принципово узгоджені на рівні нашого і європейського керівництва, і над якими ми зараз працюємо, щоб оформити в конкретні тексти розділів». Такими питаннями В. П'ятницький назвав імпорт автомобілів, експортні мита, енергетичне співробітництво, і питання послуг.

Створення ЗВТ сприятиме запровадженню в Україні європейських норм і стандартів у всіх сферах життєдіяльності суспільства, розширенню збуту українських товарів. Разом з тим процес утворення ЗВТ потребує активізації роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, проведення реформ в окремих секторах економіки, зокрема орієнтованих на експорт, а також підвищення рівня інформаційного забезпечення діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання в нових економічних умовах.

Уже сьогодні Україна повинна готуватися до мінімізації негативних наслідків від поглибленої вільної торгівлі з ЄС, зокрема: посилення конкурентного тиску на внутрішньому ринку, витіснення національного виробника з внутрішнього ринку, брак коштів та необхідність пошуку партнерів і інвесторів з метою модернізації виробництв, зниження конкурентоспроможності національної сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку у зв'язку з наявністю потужної системи державної підтримки сільського господарства ЄС.

Пристосування до нових стандартів і правил гри потребуватиме від українських виробників збільшення витрат у короткостроковій перспективі. Однак у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції та, як наслідок, збільшенню її експорту на світові ринки. Крім того, підвищення якості продукції зміцнить позиції вітчизняних виробників на внутрішньому ринку.

У рамках «Східного партнерства» Україна також розраховує на збільшення фінансування ЄС. «Східного партнерство» має отримати адекватне фінансування. Ми – не бідні родичі, які просять грошей. Але фінансування є уособленням політичної важливості. Обсяг грошей, які ЄС виділяє своїм партнерам, є відображенням пріоритетності відносин. Оскільки “Східне партнерство” визнане в ЄС пріоритетним і реально допомагає країнам-членам у вирішенні міграційних проблем, пожвавлення торгівлі, відтак, обсяг коштів, який виділяється на цю ініціативу, повинен відповідати проголошеним амбіціям”», – підкреслив представник МЗС України В. Філіпчук. Він також зазначив, що станом на сьогодні Україна отримує від Євросоюзу, у середньому, 3 євро на рік на кожного громадянина. «Країни Західних Балкан отримують 20 євро. Країни-кандидати – 30 євро. Сьогодні ми отримуємо 120–140 млн євро на рік, а, наприклад, Македонія, яка має 2 млн населення, отримує 110 млн», – констатував В. Філіпчук. На сьогодні фінансування програм «Східного партнерства» визначене в 900 млн євро на три роки.

У рамках саміту «Східного партнерства» 30 вересня в місті Сопот пройде Перший бізнес-форум «Східного партнерства», який має на меті налагодження контактів між підприємцями всіх регіонів Європи, обмін досвідом та допомогу східноєвропейським компаніям впровадити принципи та стандарти ве-

дення бізнесу, які поширені у Євросоюзі. Організаторами заходу виступили Польська конфедерація приватних роботодавців «Левіатан» і Конфедерація європейського бізнесу. Міністерство закордонних справ Польщі виконує функцію співорганізатора. Організатори зазначають: бізнес-форум – це майданчик для спілкування підприємців.

У Першому бізнес-форумі візьмуть участь кількасот представників країн «Східного партнерства» і Європейського Союзу: інвестори і підприємці, менеджери, представники організацій підприємців і роботодавців, представники урядів і Єврокомісії, а також експерти-економісти. Свою участь у заході підтвердили Д. Туск – прем'єр-міністр Республіки Польща, Є. Бузек – Голова Європейського парламенту, Ге. Ван Ромпей – Голова Європейської Ради (Президент Європейського Союзу), Штефан Фюле – комісар ЄС з питань розширення та Європейської політики сусідства. Також підтверджується участь Голови Європейської комісії Ж. М. Баррозу та комісара ЄС з питань торгівлі К. де Гюхта. Україну на форумі мають представити віце-прем'єр-міністр А. Ключев та президент Українського союзу промисловців та підприємців (УСПП) А. Кінах.

На форумі український бізнес представить інвестиційні можливості окремих галузей економіки та потенціал різних регіонів країни. За словами керівника бізнес-форуму, одного з очільників Польської конфедерації приватних підприємців «Левіатан» Я. Адамського, форум зможе повернути інтерес європейських інвесторів до України та інших держав «Східного партнерства». «Економічний елемент “Східного партнерства” надзвичайно важливий. Адже головне завдання форуму – налагодити контакти між європейськими та українськими бізнесменами для здійснення спільних проєктів і ділових ініціатив. Ми також маємо ухвалити рекомендації та пропозиції європейського бізнесу євровичинникам для подолання кризових явищ, поліпшення ділового та інвестиційного клімату і в ЄС, і у країнах “Східного партнерства”. Не менш важливо і просто поглибити співпрацю між європейським Заходом і Сходом», – сказав керівник форуму.

Голова представництва Євросоюзу в Україні Ж. М. Пінту Тейшейра назвав бізнес-форум у Польщі «стартовим майданчиком», із якого український бізнес та керівні структури вивчатимуть європейські практики ведення бізнесу. «Ми плануємо завершити переговори з Україною щодо угоди про асоціацію її з Євросоюзом. Україна має готуватися до входження у європейський ринок, і у цьому зв'язку вельми важливо перевірити готовність України до співпраці з європейськими діловими партнерами за європейськими регуляторними засадами», – зазначив голова представництва ЄС

Ця подія є дуже важливою для України, адже в інтеграційних процесах з Євросоюзом важливу роль відіграють умови та принципи ведення бізнесу. Якщо вони відповідатимуть середньоєвропейським стандартам, це дасть можливість усунути багато бар'єрів, які не дають змоги європейському бізнесу розгорнути діяльність в Україні. А це не лише значні інвестиції, а й нові підприємства, заводи та робочі місця.

Аналітика

Ю. Половинчак, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Українсько-російські газові переговори – новий раунд

Минулого тижня відбувся знаковий візит Президента України В. Януковича до Москви. Під час його неформальної зустрічі з президентом РФ Д. Медведевим і главою російського уряду В. Путіним було обговорено наболіле газове питання. І, судячи з повідомлень прес-служб, сторонам таки вдалося досягти «значного результату». Щоправда, запитань щодо конкретного змісту результатів переговорів залишається поки що більше, ніж відповідей.

Під час зустрічі Президента України В. Януковича з президентом РФ Д. Медведевим і прем'єр-міністром РФ В. Путіним, повідомляє прес-служба українського Президента, сторони обговорили широке коло питань двостороннього співробітництва між Україною та Росією, зокрема питання у сфері транзиту і постачань газу в Україну. «У ході переговорів досягнуто суттєвого прогресу, що дає підстави сподіватися на досягнення найближчим часом конкретних результатів в інтересах обох країн», – цитує прес-служба слова В. Януковича.

Прес-секретар президента Росії Н. Тімакова озвучила результати зустрічі практично тими ж словами, зазначивши, що «були досягнуті певні домовленості». Вона також повідомила, що «у розвиток цих домовленостей» відбулася зустріч між главою «Газпрому» О. Міллером і керівником Міненерго України Ю. Бойком. За підсумками зустрічі, поінформувала прес-секретар російського президента, глава «Газпрому» доповів президентові РФ: в обговорюваних питаннях ставки транзиту газу до України «досягнуто істотного прогресу, що дозволяє розраховувати на укладення відповідних домовленостей в інтересах обох сторін».

Цей неофіційний візит українського Президента до Москви та зустріч у резиденції «Завідово» в неформальній обстановці привертає увагу за декількома пунктами. Зокрема, формат зустрічі «президент та президент плюс прем'єр» у принципі вибивається з загальноприйнятої практики, зате чітко вписується у сьогоднішні російські реалії: візит В. Януковича до Росії пройшов під знаком заміни, за визначенням західних ЗМІ, у російському «владному тандемі» – В. Путін став кандидатом у президенти Росії від правлячої партії «Єдина Росія» і заявив про бажання в майбутньому працювати з прем'єром Д. Медведевим. Фактично Президент України був присутній при тому, як Д. Медведев «передав» українські газові справи В. Путіну.

Не менш важливим є питання щодо конкретного змісту домовленостей, про сам факт досягнення яких з оптимізмом (що явно виділяється на фоні ряду по-

передніх, відверто холодних заяв) повідомили прес-служби керівників двох держав. Поки з цього приводу з'явилася лише спорадична інформація.

Так, Прем'єр-міністр М. Азаров під час засідання Кабміну і згодом – під час зустрічі з делегацією депутатів ПАРС із Іспанії заявив: Україна і Росія досягли домовленості почати переговори про перегляд газових контрактів 2009 р. про постачання і транзит газу. Саме в рамках перегляду цих контрактів відбудеться й реструктуризація «Нафтогазу України». Озвучені М. Азаровим принципи (зниження ставки транзиту газу в обмін на здешевлення «блакитного золота» для соціальної та бюджетної сфери), імовірно, є спробою перевірити реакцію візаві, яка, доречі, не змусила себе чекати. Речник російського газового монополіста С. Купріянов практично відразу ж заявив: ніяких домовленостей про перегляд умов газових контрактів між «Газпромом» і «Нафтогазом України» наразі ще немає, хоча, за його словами, позиції сторін із «питань газової співпраці» «вдалося зблизити».

Росія погодилася створити тристоронній консорціум з управління українською газотранспортною системою разом з Україною і Європейським Союзом, повідомив М. Азаров. За його словами, такий консорціум дасть змогу підвищити надійність ГТС і створить можливість для Європи безперебійно отримувати газ. Нагадаємо, раніше пропозиції Києва щодо створення тристороннього газового консорціуму за участі ЄС без ентузіазму сприймалися в Москві – російська сторона наполягала на тому, щоб сторін було дві.

Поряд з досить скупою офіційною інформацією сторінками ЗМІ досить активно «бродить» ще й інформація з неназваних «джерел, близьких до учасників переговорів». Головними результатами зустрічі, з огляду на кулуарну інформацію, оглядачі називають, по-перше, відмову Росії від ідеї будь-що «втягнути» Україну в Митний союз і, по-друге, готовність Москви обговорювати створення тристороннього газового консорціуму з ЄС на базі української ГТС.

Щодо Митного союзу, то, як зазначає президент Інституту національної стратегії (Москва) С. Белковський, вже декілька місяців тому було цілком зрозуміло, що Україна не приєднається до Митного союзу і що пріоритетом для України є зона вільної торгівлі з Європою. «Я вважаю, що ніяких ілюзій у російського керівництва, незважаючи на будь-які офіційні заяви з цього приводу, не було», – відзначає російський політолог.

Повернення до ідеї газотранспортного консорціуму, висунутої ще у 2002 р. Л. Кучмою і В. Путіним, видається, з огляду на наявність діючого і не дуже вигідного для України контракту та зацікавленість України в наповненні своєї труби, цілком закономірним. Тристоронній формат: «Росія – Україна – ЄС» має вигляд оптимального ланцюжка постачальник – транзитер – споживач. Україні залишається домогтися не тільки вигідного для себе поділу акцій ГТК, але й недопущення узгодження дій між «Газпромом» і представником ЄС. Добре відомо, що російська енергетична монополія має численні інтереси і пакети акцій у західних компаніях, і в цьому питанні Україні потрібно бути вкрай обережною.

У питанні консорціуму, нагадує экс-міністр закордонних справ України В. Огризко, ми повинні для себе визначити: ГТС – це справді ключовий елемент економічної незалежності. На початку 2009 р. було підписано Брюссельський меморандум, де чітко і ясно сказано, у який спосіб ми можемо говорити про модернізацію труби, про її використання. «Зараз люблять всякі ці формули, там «3+1» чи якимось по-іншому, я думаю, що тут ми зіграємо у формулу «2+1», коли Україна і ЄС, особливо виходячи з того, що ми все-таки, дай Боже, укладемо цю угоду про асоціацію, виступлять у даному випадку в тандемі, коли і ми, і ЄС гратимуть за одними правилами», – прогнозує експерт.

Загалом же, якщо інформація ЗМІ, що, в принципі, не вступає в суперечності зі сказаними М. Азаровим, відповідає дійсності, можна констатувати, що Росія таки пішла на значні поступки Україні. Не всі експерти схильні вважати, що ці гіпотетичні поступки – відповідь на українські не надто переконливі «газові козири» на кшталт готовності вирішувати суперечності в судовому порядку чи, як обіцяв М. Азаров, «порізати трубу на металобрухт».

Водночас слід визнати серйозним українським аргументом тезу – очевидну як європейцям, так і росіянам і раніше – про те, що Північний і Південний потоки, якими Росія намагається замінити українську ГТС, не в змозі забезпечити надійність постачання газу до Європи, оскільки не мають підземних сховищ, що перебувають у розпорядженні України.

Досить непогано виглядає і досягнута, якщо вірити українським переговорникам у Брюсселі, домовленість про те, що ЄС не вимагатиме компенсацій за перерви в постачаннях енергоресурсів. Про те, що такий пункт було обумовлено під час роботи над угодою з ЄС про зону вільної торгівлі, розповів журналістам уповноважений уряду України з питань європейської інтеграції В. П'ятиницький. Його підтримав директор Департаменту міжнародних економічних відносин Міністерства аграрної політики й продовольства України Т. Качка, за словами якого, в угоді «ми вийшли на абсолютно прийнятні формулювання з приводу режиму торгівлі енергетичними товарами: ми не гарантуємо транзиту, ми не гарантуємо безперервності постачань, ми гарантуємо, що наш правовий режим торгівлі енергетичними товарами не заважає цьому потоку».

Отже, в угоді записано, що жодна зі сторін не може бути відповідальною за переривання, обумовлене діями третьої сторони, або суб'єктами, підконтрольними третій стороні – це, без сумніву, перемога українських дипломатів, що передбачає: у випадку можливого газового конфлікту, Європа офіційно стає на бік України, не вимагаючи від неї гарантій безперервного транзиту в умовах шантажу ціною на газ.

Якщо Київ для пом'якшення російської досить жорсткої до цього часу газової риторики зміг максимально використати ці аргументи, для української влади це дійсно прорив. Якщо ж Москва отримала від України поки що таємний «бонус» – а закритість інформації про результати візиту В. Януковича до Росії дозволяє висловлювати припущення в цьому напрямі – в Україні

реакція і політичних опонентів нинішньої влади, і громадськості на тлі ряду попередніх непопулярних заходів може виявитися вибуховою. Мовчанка офіційних органів про підсумки переговорів Янукович – Медведєв означає, що вони були дуже непростими, вважає професор політології О. Гарань. На його думку, «зберігається небезпека виникнення чогось подібного до Єдиного економічного простору, РосУкрЕнерго і т. ін.».

Очевидно, більшої конкретики українці дочекаються вже наступного місяця: на жовтень плануються переговори не тільки глав «Газпрому» і «Нафтогазу», а й президентів України та Росії. Проте вереснева зустріч визначила кілька трендів подальших перемовин.

Експерти наполягають на тому, що факт участі в переговорах президентів України та Росії В. Путіна – майбутнього президента, у чому фактично ніхто не сумнівається, – означатиме перебрання ним у свої руки газових питань вже зараз. Тут слід пам'ятати, що В. Путін є прихильником жорстких методів та кардинальних дій у цьому напрямі. «Путін зробив політичну кар'єру через “Газпром”, і саме газ ця людина вважає основним інструментом зовнішньої політики Росії», – нагадує директор Міжнародного інституту демократій С. Таран. Деякі фахівці в цьому контексті прогнозують відкриття «другого дихання» у російського проекту з об'єднання «Нафтогазу України» і «Газпрому» – В. Путін є ідейним натхненником і лобістом злиття російської та української нафтогазових компаній.

Також Росія навряд чи відмовиться від жорсткої лінії щодо загроз скоротити транзит газу через територію України. Якщо компромісу не буде досягнуто до початку наступного року, то Україні варто побоюватися показового зменшення транзиту у 2012 р.

І, нарешті, питання ціни на російський газ для України експерти пов'язують з рішенням Києва та Москви щодо української ГТС. Чи буде збережений при цьому паритет інтересів, чи ж українська сторона в останній момент таки відступить під натиском російської, питання поки відкрите.

Ю. Якименко, мол. наук. співроб.

Перспективы объединения украинской оппозиции в оценках политиков и экспертов

Приближение очередных парламентских выборов и перспективы изменения избирательного законодательства поставили перед украинскими оппозиционными силами вопрос о необходимости консолидации и формах совместной политической деятельности. Активизации такого сотрудничества в опре-

деленной мере поспособствовал и арест оппозиционного лидера Ю. Тимошенко. Многие обозреватели расценили такой шаг властей, как одну из главных причин начала объединительных процессов в оппозиционном лагере, хотя этот эпизод стал, скорее, очередным поводом к определению оппозиционными партиями собственных политических перспектив, связанных с очередной избирательной кампанией. Именно на приближении выборов в Верховную Раду был сделан основной акцент руководством «Нашей Украины», инициировавшим встречу представителей оппозиционных партий 12 июля, в которой кроме НУ приняли участие Украинская народная партия, Конгресс украинских националистов, Всеукраинское объединение «Свобода», Украинская республиканская партия «Собор», Партия защитников отечества, Украинская партия, Республиканская христианская партия и Украинская социал-демократическая партия. Приглашенные на заседание представители «Батьківщини», партии «Фронт змін» А. Яценюка и «Гражданской позиции» А. Гриценко отказались от участия во встрече.

Организаторы мероприятия настаивали на необходимости определения стратегии сотрудничества оппозиции на парламентских выборах в 2012 г. «Наша Украина» предложила обсудить взаимодействие оппозиционных сил в подготовке и принятии законопроекта о выборах народных депутатов Украины, согласование принципов участия представителей оппозиции в баллотировании в мажоритарных округах, координацию действий при формировании избирательных комиссий, а также сотрудничество с отечественными и международными организациями, которые будут наблюдать за избирательным процессом.

Однако большинство экспертов, как и часть самих оппозиционеров, отнеслись к инициативе НУ скептически и назвали встречу малоэффективной.

Так глава партии «За Украину!» В. Кириленко заявил, что встреча представителей оппозиционных партий для координации действий на выборах ВР планируется как публичное мероприятие и это означает, что ее организаторы ставят целью не достижение договоренностей, а саморекламу, а представители Европейской партии сообщили, что не считают НУ оппозиционной силой и отказались от встречи.

Накануне мероприятия глава Политсовета «Нашей Украины» В. Наливайченко заявил, что на встрече не будет подниматься тема объединения, поскольку это может отразиться на ходе переговорного процесса (напомним, ранее политик прогнозировал, что объединение оппозиции произойдет до 2012 г.). «Мы хотим договориться об отказе от взаимной борьбы в округах. И наиболее желательный вариант – объявить осенью о создании единого фронта демократических сил и определить 225 единых кандидатов в 225 мажоритарных округах. Да, 225 – это утопия, но даже если мы определимся хотя бы по 25 округам – это уже будет неплохо», – заявил политик. Он также сообщил, что в рамках инициативы 12 июля оппозиционные силы планируют отказать-

ся от конкуренции. По мнению В. Наливайченко, «если выйдут первые лица 17 политических сил и объявят, что мы поддерживаем список из 10 – 15 – 20 кандидатов и отказываемся от конкурентной борьбы в их округах, – это будет хорошо». Политик также призвал «всех, кто работал во власти от демократических, а теперь – оппозиционных сил, не прятаться в списках, а пройти через избирательные округа, отчитаться перед людьми, попросить у них прощения и рассказать, а что же ты делал при власти».

«Эта инициатива – не блок, не новая политпартия. Эта инициатива направлена на то, чтобы обеспечить честные, прозрачные выборы», – заявил в ходе встречи представитель партии «Свобода» А. Мохник. Для достижения этой цели оппозиционеры предложили разработку законопроекта о выборах депутатов Верховной Рады, гарантирующего демократичность их проведения, а также указали на необходимость выдвижения единого кандидата в каждом из мажоритарных округов в случае, если выборы будут проводиться по мажоритарно-партийной системе.

Комментируя итоги мероприятия (следующий его этап был запланирован на сентябрь), лидер партии «Всеукраинское объединение “Батьківщина”» Ю. Тимошенко заявила, что объединение всех политических сил, которые позиционируют себя как оппозиционные, для совместного участия в парламентских выборах нецелесообразно. По ее словам, партия «Батьківщина» не сможет объединиться с политсилами, которые являются технологическими проектами Партии регионов. «Мы как люди, которые профессионально занимаются политикой, хорошо знаем, где оппозиция, а где имитация. Поэтому мы больше не будем делать таких ошибок и бесконечно провозглашать мантру об объединении оппозиции, зная, что одна часть оппозиции – это оппозиция, а другая часть оппозиции – просто департамент Партии регионов», – сказала Ю. Тимошенко, подчеркнув, что с отдельными оппозиционерами, в том числе с А. Гриценко, В. Кириленко, Ю. Луценко, Б. Тарасюк, ее политическая сила переговоры все же ведет. «Мы сегодня ведем переговоры со всеми настоящими оппозиционными силами, с целью объединения. Но мы не будем обманывать общество, ставя вопрос о тотальном объединении всех оппозиционных сил», – заявила политик.

Большинство экспертов скептически расценили перспективы объединительного процесса оппозиции, начатого 12 июля.

По мнению руководителя Центра политического анализа «Пента» В. Фесенко, оппозиционные силы могут договориться о координации усилий для защиты честных выборов, в частности, в процессе формирования избирательных комиссий и контроля над избирательным процессом, другие же формы объединения – невозможны. «Никакого объединения оппозиции на этих выборах не будет, потому что это противоречит объективной политической логике. Никогда не было объединения оппозиции на парламентских выборах», – заявил В. Фесенко. С такой точкой зрения согласился и политолог А. Палий,

по мнению которого «нынешняя оппозиция нуждается не только в объединении, но и в качественном обновлении. Очень трудно прогнозировать, что у людей, которые сейчас называют себя оппозицией, что-то выйдет».

Политолог И. Попов считает, что объединение оппозиционных сил невозможно из-за амбиций их лидеров: «Слишком долго оппозиционные представители работали как самодостаточные политики, и именно поэтому объединение очень маловероятно». «Единственный вариант для объединения – это приглашение в список Ю. Тимошенко, тогда все другие поймут, что таким образом они попадут в парламент», – заявил эксперт.

В то же время некоторые специалисты высказали мнение, что объединению оппозиции нет альтернативы. По мнению директора социологической службы «Украинский барометр» В. Небоженко, при определенных условиях этот объединительный процесс может быть успешнее, чем прошлые, но для этого необходимо отказаться от принципа господства одной политической силы над другими: «Ни “Наша Украина”, ни БЮТ не должны претендовать на лидерство – должно быть равенство». Кроме того, политическим силам нужно добиться консенсуса по вопросам подготовки к выборам. «Нужно публично говорить, что объединение начинается с публичного сотрудничества в русле демократизации как закона о выборах, так и самого избирательного процесса. Этого для начала будет достаточно», – считает политолог.

По словам директора Школы политической аналитики Киево-Могилянской академии, политолога Р. Павленко, объединение имеет смысл, если оно будет происходить не на уровне деклараций или амбиций, а на уровне конкретных действий и конкретной темы в общих интересах всех тех, кто объединяется. Для оппозиционных сил это вопрос политического выживания, считает эксперт: «Объединиться и объединить усилия, действовать вместе. Во-первых, для того, чтобы не допустить закон, который бы содержал искажения такие, как в законодательстве о местных выборах. Во-вторых, чтобы во время проведения выборов, каким бы закон не был, нейтрализовать наиболее опасные моменты».

Следующим этапом объединительного процесса в оппозиционном лагере стало создание в начале августа «Комитета сопротивления диктатуре в Украине», явившееся реакцией на арест Ю. Тимошенко. В состав комитета вошли Европейская партия, Партия защитников отечества, партия «Народная самооборона», ВО «Батьківщина», «Реформы и порядок», «Гражданская позиция», «Наша Украина», «Народный рух України» и «Фронт змін». Позже к этим партиям присоединились ВО «Свобода», Украинская социал-демократическая партия и партия «За Україну!». Представители комитета потребовали от власти «немедленного освобождения всех политических заключенных, восстановления открытых судебных разбирательств и возвращения судебной системы Украины в правовое русло».

Партия «Наша Украина» призвала оппозиционные силы, объединенные в Комитете сопротивления диктатуре, выработать единую позицию и план действий

в защиту честных выборов. По словам главы Политсовета партии В. Наливайченко, обеспечение демократичности, честности и прозрачности выборов следующего года является ключевой задачей для украинской оппозиции. «Сегодня всем понятно, что эта власть готовится не к честным выборам, а к искажению результатов голосования в свою пользу», – подчеркнул В. Наливайченко. «Партия регионов продвигает закон о смешанной избирательной системе в сочетании с необоснованно высоким 5 % избирательным барьером. На практике это приведет к применению грубого административного давления и фальсификационных технологий на мажоритарных округах и перераспределения голосов более 30 % избирателей, поддержавших политические партии, которые не преодолеют избирательный барьер», – подчеркнул политик.

Комментируя создание нового объединения, лидер «Народной самообороны» Ю. Луценко высказал опасение, что у объединенной оппозиции могут возникнуть проблемы из-за квот и должностей. «Единственное, я боюсь, чтобы это не завершилось тем, чем всегда завершаются наши комитеты. ... Я боюсь, что основной вопрос будет не назван, а речь будет идти о проблемах власти, квот и другой дурь, которая сегодня не суть важна... Но то, что они сегодня собираются и говорят – это уже хорошо. Единственное – не нужно бороться за объединение любой ценой. Лучше меньше, но настоящих бойцов, чем наездников в стиле НУ – НС, которые рассыпались на второй день прихода в парламент», – подчеркнул политик. Лидер НС также заявляет, что необходимо «противостоять тревожным тенденциям, которые стали абсолютно очевидны после ареста Ю. Тимошенко, когда власть не остановится ни перед чем...».

Вместе с тем некоторые специалисты указывают, что созданный оппозицией комитет не сможет стать влиятельной силой, если сосредоточится только на освобождении Ю. Тимошенко и подготовке к избирательной кампании. «Заставить суды считаться с людьми, остановить формирование репрессивной машины – это задача этого комитета. Если он будет этим заниматься, то он станет очень влиятельным», – считает политолог В. Небоженко. «Если оппозиционеры не будут выяснять, кто у них там гетман и кто от этого больше получает, а сосредоточатся не на выборах, а только на борьбе против использования судов в политических целях, то да, этот комитет будет первым успешным объединением», – считает он. «Кроме того, они должны заниматься не освобождением Ю. Тимошенко. Ее арест – это праздник или трагедия для БЮТ, ее освобождение – это задача сторонников “Батьківщини”», – подчеркивает эксперт. Задача же комитета, по его мнению, – давать отпор своеволию власти.

«Ю. Тимошенко останется одним из ведущих лидеров оппозиции, возможно, наиболее популярным, но ожидать, что у нас возникнет объединенная оппозиция во главе с ней – пока нет оснований», – заявляет политолог В. Фесенко. По его мнению, оппозиционные партии сейчас «защищают не так Ю. Тимошенко, как общую перспективу». В то же время перспективные политические интересы каждой из этих партий различаются.

Хотя «формальная консолидация оппозиции, хотя бы информационная, декларативная», после ареста Ю.Тимошенко состоялась, лидеры оппозиции в первую очередь руководствовались потребностью привлечь на свою сторону дополнительных сторонников. «Сегодняшняя их реакция – это, скорее, пиар, реагирование для того, чтобы понравиться избирателям и привлечь дополнительных симпатиков на свою сторону», – говорит эксперт. По его словам, среди лидеров оппозиции в Украине сегодня большая конкуренция, и власть и в дальнейшем будет использовать эту конкуренцию в своих интересах. При этом с приближением выборов политическая конкуренция между оппозиционными партиями будет только усиливаться. Создание комитета политолог назвал «ситуативной реакцией на общую угрозу для существования оппозиции».

Комментируя стремление оппозиции к объединению, спикер парламента В. Литвин заявил, что разделение на власть и оппозицию в Украине условно. «Я считаю, что в украинских условиях оппозиция и власть – чисто условные разделения. Потому что если есть оппозиция, то это альтернативная позиция к официальной точке зрения. К большому сожалению, у нас в большинстве случаев мы этого не видим», – сказал Председатель Верховной Рады. «Оппозиция, условно говоря, разделена на старую и молодую оппозицию. В стане старой оппозиции – период сумятицы, борьбы за выживание. Этим пытаются воспользоваться представители молодого поколения политиков, которые пытаются охватить тот спектр настроений, которые не подконтрольны власти. И, естественно, что происходит неприкрытое и открытое соперничество», – заявляет В. Литвин.

Ситуативным сегодняшнее объединение считает и политолог А. Фармута. «Каждая политическая сила позиционирует себя оппозиционной и старается максимально набрать баллов на этом событии, обойти которое они не могли из-за его информационной актуальности в Украине и мире... Оппозиция будет “защищать” Ю. Тимошенко, пока будет информационная актуальность», – сказал он, подчеркнув, что «когда мера пресечения, учитывая международную реакцию, будет заменена, ничего нового не произойдет». «Никакого особого объединения оппозиции не будет, каждый будет заниматься своими делами», – считает политолог.

Создание Комитета сопротивления диктатуре не решило существующие между оппозиционными силами противоречия относительно форм участия в избирательной кампании. Часть оппозиционеров считает, что для участия в выборах целесообразно сформировать единый список кандидатов. Но по этому вопросу пока нет единого мнения. «Последние события в стране показали – власть начала действовать по сценарию, в котором нет места честным выборам, честным судам, гражданским свободам. И уже сейчас можно с уверенностью сказать, что парламентские выборы будут фальсифицироваться», – заявляет лидер партии «За Украину!» В. Кириленко. Поэтому, по мнению политика, на парламентские выборы оппозиционные силы должны идти одной командой, сформировав единый избирательный список. «Преодолеть беззакония и фальсификации станет возможным только после быстрого объединения

всех демократических партий в единый оппозиционный кулак для участия общим списком в следующих парламентских выборах. Делать это нужно немедленно...», – убежден политик.

Этот призыв положительно восприняли некоторые представители фракции «БЮТ – Батьківщина». «Призыв – нормальный. Главное, чтобы нашли в себе силы договориться», – заявил депутат от БЮТ В. Бондаренко, подчеркнув при этом, что возможность создания блоков была бы предпочтительнее, но ее нет. «Должно быть предварительное распределение мажоритарных округов, надо воспользоваться партийными возможностями каждого. Однако, если партия явно не вытягивает 3 %, то подарит эти голоса тому, кто получит больше. Идти на мажоритарку, провести одного-двух депутатов и пойти со списком, набрать 1,5 % и подарить кому-то. Это очень тяжелые решения, но мы работаем над ними», – отметил В. Бондаренко.

Другой представитель БЮТ, вице-спикер Н. Томенко выступает против объединения оппозиции в одну партию. Он считает, что «нереально и неправильно формировать единый список в Верховную Раду».

Политик подчеркивает, что БЮТ выступает за сохранение действующего избирательного законодательства. «Но если выйдет смешанная система... в мажоритарных округах нужно сформировать единый список, подобрать туда 225 кандидатов харизматических, подготовленных, популярных, необязательно от нашей партии, возможно, общественных активистов», – заявляет Н. Томенко. По его мнению, избиратели должны знать, что от оппозиции есть единый список в округах, пусть и из идеологически различающихся 2–3 колонн, но от оппозиции. «Я тут А. Яценюка поддерживаю», – подчekiвает политик.

Напомним, что, по словам лидера партии «Фронт змін» А. Яценюка, «две оппозиционные партии обязательно всегда получают большее количество мандатов в парламенте, чем одна. Но оппозиция обязана не просто координировать усилия, а совместно действовать ради защиты выборов и защиты интересов украинцев». «Задача оппозиции – не дать возможности Партии регионов переписать избирательный закон под Партию регионов. Потому что то, что сегодня предложил парламенту Кабинет Министров – не что иное, как переписывание закона для формирования конституционного большинства в провластную партию», – заявляет А. Яценюк. По его мнению, результатом выборов 2012 г. должно стать объединение демократических сил в новом парламенте, формирование демократического большинства. «Мы должны действительно объединиться. Две колонны, возможно три, которые идут сейчас на выборах как оппозиционные демократические силы, должны четко ответить на вопрос: что и как они делают в новом парламенте? Такая работа должна дать 226 голосов народных депутатов Украины, которые не являются вассалами Партии регионов, неподконтрольны Президенту В. Януковичу, а неподконтрольны только народу Украины, который за них голосовал», – за-

явил А. Яценюк. По его словам, именно в таком случае можно будет говорить о новом качестве политики и об изменениях в стране.

Лидер «Народной самообороны» Ю. Луценко, говоря о перспективах объединенной оппозиции на парламентских выборах, указывает на задачу «получить хотя бы 100 настоящих членов оппозиционной фракции, и тогда следующий Президент будет оппонентом В. Януковича».

Как полагают некоторые обозреватели, в случае, если оппозиция сможет пойти на парламентские выборы несколькими «колоннами» и договориться по взаимной поддержке кандидатов в мажоритарных округах, можно ожидать выигрыша выборов с хорошим результатом. Так считает, в частности, политолог А. Палий.

В то же время В. Фесенко подчеркивает, что реальными конкурентами на выборах будут не оппозиция и власть, а оппозиционные партии между собой, хотя во время выборов оппозиция может координировать усилия и объявить своеобразный пакт о ненападении. Объективно конкурентными политолог называет интересы Ю. Тимошенко и А. Яценюка.

А. Яценюк, по его мнению, хочет воспользоваться нынешней ситуацией и сделать электоральный прорыв. «Его многие подозревали в симпатиях к власти... Поэтому он решил продемонстрировать свою радикальную оппозиционность. Более того, он фактически предлагает услуги адвоката Ю. Тимошенко. Несмотря на это Ю. Тимошенко и А. Яценюк являются конкурентами», – считает политолог. «В данном случае максимум, что возможно на ближайшую перспективу, – это координация действий», – отмечает В. Фесенко. «Если будет принят законопроект... о смешанной системе выборов народных депутатов, тогда нужно будет координировать деятельность в вопросе определения единых кандидатов от оппозиции в мажоритарных округах. Это является задачей максимум. Однако очень сомневаюсь, что даже это удастся достичь, потому что та же «Свобода», которая имеет значительную поддержку по Украине, будет выдвигать своих кандидатов. Если «Батьківщина» предложит свою кандидатуру, то «свободовцы» могут не согласиться и предложить собственного претендента, причем с шансами на победу. Потому теоретически это возможно, но практически достичь такого результата будет чрезвычайно тяжело», – рассуждает эксперт.

Лучшим временем для объединения В. Фесенко называет период после выборов, когда появится возможность создания парламентской коалиции. Если же объединение произойдет раньше, то результат оппозиционных сил окажется ниже. «Часть избирателей А. Яценюка, особенно из неустойчивых, не захотят голосовать за Ю. Тимошенко, а избиратели Ю. Тимошенко, соответственно, за А. Яценюка. Это те люди, которые голосуют за меньшее зло. В этом случае неминуемой является потеря части избирателей, которые могут пойти, например, к В. Кличко. А вот малые партии, например Н. Катеринчука и А. Гриценко, должны присоединяться к большому игроку, чтобы не распылять электорат», – заявляет политолог.

Обозреватели возможность объединения небольших партий ставят в зависимость от избирательного законодательства. «Объединится ли оппозиция – зависит от избирательного закона. Если примут пропорциональную систему, то национально-демократические силы самостоятельно не преодолеют трехпроцентный барьер, а если его еще и поднимут, то тем более. Поэтому им надо будет присоединяться к более сильным партиям, таким как БЮТ», – подчеркивает профессор кафедры политологии НаУКМА А. Гарань. Между тем Партия регионов, по его мнению, и впредь будет использовать различные способы для привлечения в свои ряды еще большего числа оппозиционеров, т. е. «продолжит тактику раскола».

Впрочем представители ПР заявляют, что поддерживают объединение оппозиционных сил. «Если у нас и дальше будет сохраняться то, что каждый лидер будет представлять отдельную оппозицию, то непонятно, с кем работать, и с кем согласовывать ту или иную точку зрения, потому что порой внутри оппозиционно настроенных оппозиционных сил существует противоречие», – говорит лидер фракции Партии регионов А. Ефремов. «Если у нас в оппозиционном лагере появятся не десятки, а хотя бы несколько политических направлений, с которыми можно будет обговаривать тот или иной вопрос, нам будет легче работать в парламенте», – отмечает А. Ефремов, подчеркивая, что сильная оппозиция может предложить настоящие альтернативы инициативам власти.

Сегодня же, по мнению политика, «предложения, которые выдвигают оппозиционные политические силы, носят исключительно пиарный характер, и ничего с серьезным государственным законодательством не имеют». За последний год сформированные фракциями БЮТ и НУ – НС оппозиционное правительство не предложило ни одного существенного законопроекта, который бы анализировал экономическую ситуацию в государстве, считает «регионал».

Комментируя это заявление, представитель НУ – НС А. Гриценко высказал мнение, что «власть не заинтересована в том, чтобы оппозиция объединилась, потому что тогда власть не то что второй срок, она первый не доработает». Также он заявил, что давление властей на оппозицию способствует ее консолидации.

Дальнейшие политические перспективы украинской оппозиции будут зависеть от исхода судебного процесса над Ю. Тимошенко, достижения соглашения между БЮТ и НУ – НС о совместной оппозиционной деятельности в парламенте, степени влияния на разработку и принятие избирательного законодательства и эффективности переговорного процесса относительно форм участия оппозиционных партий в парламентских выборах 2012 г. (вплоть до формирования единого избирательного списка).

Ефективність приватизаційних процесів в Україні у 2011 році

Приватизація держмайна стала одним з наріжних каменів соціально-економічних реформ в Україні. За роки незалежності України надходження від приватизації перевищили 54 млрд грн, а сума інвестицій у приватизовані підприємства становила 19,5 млрд грн. Проте процес приватизації в Україні на сьогодні не завершений. Нині частка держсектору у ВВП країни становить близько 40 %, що вище, ніж у більшості розвинутих країн: у Канаді цей показник становить 15 %, у Німеччині – 20 %, у Польщі – 25 %.

Склад держактивів наразі неоптимальний і, крім типових для збереження контролю держави категорій власності (природних монополій, об'єктів забезпечення безпеки держави і установ соціальної сфери), містить категорії, у яких більш ефективним був би приватний власник. Згідно з даними дослідження показників ефективності, у 79 компаній із 21 країни зростання прибутковості після приватизації в середньому збільшилося на 124 %.

За оперативними даними Фонду державного майна України, за перше півріччя 2011 р. в Україні роздержавлено 75 об'єктів державної власності. Серед найбільш знакових об'єктів, проданих на конкурсах у січні – травні 2011 р, найбільшими є:

- пакет 92,791 % акцій ВАТ «Укртелеком» за ціною 10,575 млрд грн;
- пакет 99,415 % акцій ВАТ «Феодосійський приладобудівний завод» за ціною 490 тис. грн;
- пакет 100 % акцій ПАТ «Випробувальний центр “Тест” за ціною 1,32 млн грн;
- пакет 42,129 % акцій ПАТ «Центральна збагачувальна фабрика “Кіндратівська”» за ціною 1,32 млн грн;
- пакет 50 % +1 акція ВАТ «Український науково-дослідний інститут технологій суднового машинобудування» за ціною 670 тис. грн.

Умовами договорів купівлі-продажу передбачено внесення інвестицій у сумі 15,71 млн грн. Крім того, згідно з Концепцією післяприватизаційного розвитку ВАТ «Укртелеком» покупець планує внесення інвестицій у сумі 450 млн дол. США протягом п'яти років.

Нещодавно ФДМУ та співзасновники Міжнародних авіаліній України (МАУ) підписали договір купівлі-продажу держпакета акцій компанії, що перевищує 62 %. За цей пакет нові-старі власники МАУ сплатили трохи більше 287 млн грн, хоча річний обіг компанії сягає майже 280 млн дол., і вона є лідером на вітчизняному ринку авіаперевезень, маючи ексклюзивні права на об-

слуговування низки європейських маршрутів. Щоправда, минулий рік став першим за 10 років, коли компанія зазнала збитків.

За січень – травень 2011 р. від приватизації державного майна та інших надходжень, безпосередньо пов'язаних із процесом приватизації, надійшло 10,9449 млрд грн, із них до загального фонду Державного бюджету України перераховано 10,9447 млрд грн, що становить 109 % річного планового завдання. Крім того, від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти, що підлягають приватизації, надійшло 3,23 млн грн, з них перераховано до загального фонду Державного бюджету 3,12 млн грн.

За словами голови Фонду державного майна України О. Рябченка, з кожним роком на приватизацію виставляється дедалі менше і менше об'єктів державної власності, оскільки вони просто закінчуються. Так, дрібні підприємства практично вже всі приватизовані. Залишаються непроданими безліч середніх підприємств. Що стосується великих, то в цій сфері приватизовано приблизно 47–48 % підприємств.

Водночас експерти констатують, що великі підприємства, які залишаються у державній власності, здебільшого є нерентабельними чи збитковими. Наприклад, компанія «Нафтогаз України» нині фактично є банкрутом, її борги сягають майже 4 млрд дол. При приватизації «Нафтогазу» може йтися не стільки про отримання грошей до держбюджету, скільки про те, щоб знайшовся інвестор, який захоче придбати і врятувати цю компанію.

Слід нагадати, що діє законодавча заборона щодо приватизації газотранспортної системи, яка входить до складу «Нафтогазу», і це ускладнює ситуацію. Але експерти не виключають можливості варіантів приватизації «Нафтогазу», скажімо, його поділу на частини, аби швидше їх продати, чи злиття з іншою великою компанією.

Проте перелік заборонених до приватизації об'єктів невдовзі буде переглянуто. За словами голови Фонду держмайна О. Рябченка, з нього планується виключити близько 700 підприємств різних галузей. У список дозволених до приватизації підприємств можуть увійти ряд дрібних та середніх підприємств, сфера діяльності яких не представляє особливого інтересу для потенційних інвесторів. Утім, якщо розглянути ці об'єкти під іншим кутом, вони можуть виявитися досить привабливими з огляду на їх площі та місце розташування.

Список підприємств, які будуть виключені з переліку заборонених до приватизації об'єктів, сьогодні ще формується. За інформацією Фонду держмайна, у роботі над цим списком беруть участь майже всі міністерства і відомства, оскільки більшість підприємств із забороненого переліку підпорядковані їм, а не фонду. Зокрема, ФДМ включив у цей список тільки три підприємства – ВАТ «Укрцинк» (Костянтинівка, Донецька область), ВАТ «Черкаський приладобудівний завод» (Черкаси) і ВАТ «Хімтекстильмаш» (Чернігів). Утім, О. Ряб-

ченко вже озвучив галузі, які можуть послужити джерелом для продовження приватизації. «Це підприємства авіабудування, Національного космічного агентства, солевидобувні, вино-горілчані, з виробництва та ремонту залізничної техніки, ряд підприємств оборонного замовлення», – повідомив голова ФДМ.

За інформацією ЗМІ, у списку виключених з переліку заборонених до приватизації об'єктів «цікавими» будуть кілька десятків підприємств. Інші не настільки значні, однак теоретично вони можуть принести значні кошти до бюджету країни за рахунок земельних ділянок, на яких розташовані. Багато об'єктів розташовано в центральній частині найбільших міст країни та Криму.

За словами експерта Інституту економічних досліджень і політичних консультацій К. Куценка, найбільш цікаві підприємства, які можуть увійти в дозволений список, – це харківський завод «Електроважмаш», завод ім. Малишева, підприємства авіаційної промисловості, враховуючи держпідприємство «Антонов».

Керуючий директором компанії Dragon Capital А. Беспятов додав до цього списку держпідприємство Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря-Машпроект», державне підприємство «Конструкторське бюро “Південне”», яке працює в ракетно-космічній галузі, і компанії, що займаються видобутком і розвідкою нафтогазових родовищ в Україні – «Укргазвидобування» і «Чорноморнафтогаз». При цьому він зазначив, що приватизація даних об'єктів це питання далекої перспективи. «Це стратегічні підприємства, пов'язані з оборонним комплексом, з безпекою країни. У різних країнах частково в цій сфері задіяні приватні компанії. Але я думаю, що держава буде вирішувати це питання не сьогодні і не завтра», – сказав А. Беспятов.

На думку партнера юридичної компанії Agresa М. Шарапи, можливо, із забороненого списку виключать і морські порти. «Але справа в тому, що порти виставити на продаж просто так не вийде. Є майно та функції, які об'єктивно не можуть бути приватизовані. Порт, зокрема, забезпечує безпеку судноплавства. Тому перш ніж порт виставити на приватизацію, необхідно провести реорганізацію і виділити те майно, яке може бути передано в приватну власність», – зазначила юрист, чия компанія брала участь у приватизації багатьох великих промислових об'єктів.

Експерт Центру досліджень армії, конверсії та озброєння С. Згурець упевнений, що влада також дозволить приватизувати кримський суднобудівний завод «Море», який виконує замовлення з будівництва кораблів на повітряній подушці і підводних крилах. «Цей завод буде унікальні кораблі, зокрема, для Китаю», – сказав експерт.

Більшість експертів сходяться на думці, що у приватизації об'єктів із забороненого списку насамперед зацікавлені вітчизняні та російські компанії. «Приватизація цих об'єктів розрахована виключно на внутрішніх і російських інвесторів», – вважає К. Куценко.

Більш категоричний С. Згурець. «Ці речі ініціюються закулісними гравцями великого формату. Скажімо, так, що представляють російські інтереси. Росіянам важливо отримати авіабудівні та суднобудівні потужності України», – вважає експерт.

А ось у приватизації вагоноремонтних потужностей більше зацікавлені українські компанії. «Вагоноремонтні підприємства можуть бути цікаві компаніям, які володіють великим вагонним парком, займаються залізничною логістикою. Це можуть бути і вагонобудівники, які хочуть збільшити свій вплив на ринку, і транспортні компанії, яким потрібна ремонтна база, і, безумовно, великі вертикальні холдинги», – вважає А. Беспятов.

Не менш цікаво виглядає ситуація з дрібними і середніми об'єктами, які планується вивести зі списку заборонених до приватизації підприємств. За словами С. Згуреця, підприємства, розташовані в Києві, Київській області, Криму, а також у центральній частині великих міст України, можуть становити значний інтерес для забудовників. «Території підприємств, того ж київського “Арсеналу” і мотоциклетного заводу, з точки зору будівництва житлової та комерційної нерухомості дуже цікаві будівельним компаніям», – вважає він.

Згодна з ним і М. Шарапа, яка зазначає, що у власності держави є дуже багато науково-дослідних інститутів і конструкторських бюро, які вже не вирішують ніяких завдань і розташовані на ласих земельних ділянках.

Експерти сходяться на думці, що якщо приватизувати такі об'єкти за ринковою вартістю ділянок, на яких вони розташовані, держава може отримати коштів не менше, ніж від приватизації великих промислових об'єктів.

Найближчим часом Фонд держмайна планує виставити на продаж 11 енергетичних компаній (дві теплогенеруючі і дев'ять енергопостачальних), від приватизації яких держава має намір отримати 6 млрд грн. Наприкінці минулого року Президент В. Янукович скасував указ свого попередника, який забороняв приватизацію цих підприємств. Зокрема, буде оголошено тендер на продаж 25 % акцій «Київенерго», 50 % акцій «Закарпаттяенерго», 45 % акцій «Західенерго», 21 % акцій «Черкасиобленерго», 50 % акцій «Вінницяобленерго», 45 % акцій «Крименерго», 50 % акцій «Дніпрообленерго», 25,999 % акцій «Тернопільобленерго», 45 % акцій «Чернівціобленерго», 28 % акцій «Дніпроенерго» та 40 % акцій «Донецькобленерго».

За словами О. Рябченка, це головна приватизація цього року. На думку голови ФДМУ, продаж об'єктів теплогенерації – неминучий процес, оскільки всі вони ризикують опинитися в дуже важкій ситуації не довше як через три роки. Вони можуть стати другим «Укртелекомом», який Україна не могла продати протягом 10 років, що призвело до значного зниження ціни через застарівання основних фондів. Для технічної модернізації держава повинна інвестувати в них понад 20 млрд грн, але таких грошей у бюджеті немає. Тому, аби не допустити системного руйнування підприємств, фонд змушений шукати приватного інвестора.

Голова ФДМУ наголосив, що в Україні утворився великий бізнес, готовий купувати дорогі об'єкти, чого не було 10 років тому. «Зокрема, у 2001 р., коли відбувався продаж об'єктів електроенергетики, всі підприємства були продані іноземним компаніям як більш платоспроможним. Жодної української компанії в конкурсі не брало участі. Сьогодні наші вітчизняні компанії готові брати участь у конкурсах, здатні купувати великі об'єкти, і таких інвесторів достатньо. Великий бізнес в Україні – активний, ефективний і досить жорсткий у своїх прагненнях», – зазначив О. Рябченко.

Разом з тим він підкреслив, що ФДМУ може й не отримати бажаної вартості обленерго, оскільки прогнози про настання другої хвилі світової економічної кризи можуть справдитися, що призведе до зниження котировок обленерго на фондових ринках.

Певні перепони створює також законодавча база приватизації в Україні, ухвалена ще 10 років тому. 6 вересня, виступаючи у Верховній Раді України, Президент В. Янукович сказав, що вважає приватизацію головним засобом підвищення ефективності економіки України. «У зв'язку з цим потрібно зосередитися на завершенні приватизаційного процесу в Україні. Законодавча база приватизації вже давно не відповідає потребам сучасності. Ситуацію треба виправляти», – заявив глава держави.

В. Янукович також нагадав, що після внесення урядом має бути прийнято закон України про Державну програму приватизації. При цьому він зазначив, що в державній власності повинен залишитися обмежений перелік підприємств, які забезпечують виконання державою своїх основних функцій та гарантують національну та економічну безпеку, а інші об'єкти готуватимуться до продажу.

У контексті роботи уряду щодо внесення змін до чинного законодавства з метою формування відповідної правової бази у сфері приватизації висловив свою думку член Комітету Верховної Ради України з питань бюджету В. Чуднов. Мета таких ініціатив виконавчої влади, на його думку, це перш за все підвищення ефективності керування державою. «В умовах кризи всі держави світу прагнуть позбавитися від різних активів, підприємств, які неефективно управляються і приносять замість прибутку збитки. Завдання приватизаційної програми – отримати гроші, які в подальшому держава зможе спрямувати на базові програми з капіталізації залишкових активів, а також на економічну модернізацію», – зазначив народний депутат.

За словами В. Чуднова, розширення приватизаційних процесів пов'язане насамперед з виконанням норм Програми економічних реформ Президента В. Януковича, в якій, зокрема, наголошується, що «завершення приватизації як широкомасштабного соціально-економічного проекту трансформації державної власності» планується у 2014 р.

Крім того, він повідомив, що нова Державна програма приватизації до 2014 р. передбачатиме чітке визначення способів приватизації, вдосконалення

норм, які регулюють ухвалення рішень у сфері продажу об'єктів приватизації, а також встановлення конкретних умов, невиконання яких буде підставою для розірвання договору купівлі-продажу за ініціативою держави і повернення об'єкта в державну власність. Разом з тим у Програмі містяться прозоріші і чіткіші правила допуску до приватизаційних процесів, зокрема, згідно з її нормами планується створення таких умов участі в них іноземних інвесторів, за якими вдасться збільшити масштаби залучення приватного капіталу в економіку країни.

«У 2011 р. буде приватизовано 700 державних об'єктів, у тому числі підприємства теплокомуненерго. Державний бюджет через накопичені попереднім урядом борги на сьогодні обмежений у можливостях для здійснення модернізації об'єктів ТКЕ, авіапромисловості, портової інфраструктури тощо. Отож, прихід приватного капіталу дасть змогу відбудувати ці підприємства за новими і сучасними технологіями, збільшити капіталізацію транспортної галузі промисловості, енергетики, машинобудування», – відзначив В. Чуднов.

При цьому він наголосив, що підприємства оборонного комплексу, а також підприємства ДАК «Хліб України», які зберігають державний зерновий резерв, приватизації не підлягатимуть. Тому заяви «опонентів» щодо розпродажі держави не відповідають дійсності.

Водночас експерти наполягають на тому, що при виробленні оптимальної приватизаційної політики українська влада повинна вирішити, кого вона хоче бачити власником приватизованих підприємств. Зважаючи на те, що міжнародні інвестори можуть залучати капітал на більш вигідних умовах, ніж вітчизняний бізнес, надання рівних умов для всіх учасників приватизації означатиме, що в багатьох випадках, коли буде присутній відповідний попит з боку іноземних інвесторів, власність перейде до них.

Відповідаючи на питання, чи забезпечать вітчизняні інвестори більший позитивний ефект для розвитку національної економіки та суспільства в короткостроковій і довгостроковій перспективі, ніж іноземні, експерти наводять як аргументи «за», так і «проти».

Зокрема, звертається увага на те, що частина українських підприємств, які нині перебувають у держвласності і можуть бути приватизовані, конкурують на міжнародних ринках з обмеженою кількістю інших виробників, наприклад українське вантажне літакобудування. Для іноземних конкурентів може бути економічно вигідним купувати українських конкурентів з метою одержання ноу-хау й подальшого закриття підприємств для усунення конкурента. У результаті Україна може втратити ряд високотехнологічних виробництв і відповідну частку ВВП. Тому принаймні в ряді галузей необхідно обмежити можливість купівлі підприємств іноземними інвесторами.

Іншим аргументом на користь вітчизняних компаній є той факт, що міжнародні корпорації, у разі купівлі українських підприємств, будуть вибудовува-

ти їх роботу відповідно до мети оптимізації роботи корпорації в цілому, що може не збігатися з інтересами України. Так, міжнародні компанії оптимізуватимуть розподіл праці в міжнародному розрізі, що може призвести до скорочення робочих місць і переведення висококваліфікованих кадрів в інші країни. Іноземні компанії будуть також менш зацікавленими у збереженні бізнес-ланцюжків з українськими підприємствами у сфері закупівель, спільного виробництва та продажів. Окрім того, іноземні компанії мають більше міжнародних можливостей для інвестицій і тому будуть із меншою імовірністю вкладати отриманий в Україні прибуток у місцеву економіку.

З іншого боку, рівний доступ до приватизаційних конкурсів для всіх інвесторів дасть можливість продати активи за максимально можливою вартістю. Відкритий процес приватизації з рівними та зрозумілими умовами для всіх учасників дасть змогу підвищити міжнародний інвестиційний імідж України та включити її у сферу інтересів міжнародних інвесторів.

Крім того, залучення прямих іноземних інвестицій з розвинутих країн за допомогою приватизації сприятиме передачі та впровадженню нових технологій і підвищенню ефективності бізнес-процесів в економіці в цілому за рахунок привнесення відповідних знань та їх поширення через механізм здорової ринкової конкуренції. Більш широкі міжнародні ринки збуту, які мають міжнародні компанії, сприятимуть продажу української продукції за більш високими цінами.

На нинішньому етапі приватизація, на думку експертів, має перетворитися з мети на інструмент. На сьогодні в Україні є багато підприємств, які, попросту кажучи, «потонули» – стоять і руйнуються без інвестицій. Такі підприємства, хоч і оцінюються досить високо, але реально за них великі гроші ніхто не дає. Приміром, у Полтаві є підприємство «Знамя» з випуску ламп для військового устаткування. Воно оцінюється в 120 млн грн, але жоден інвестор більше 20 млн грн за нього не погоджується викласти. Отже, фонд змушений шукати покупця, готового заплатити за об'єкт навіть дуже невисоку ціну.

Цікавим у цьому контексті є приклад, наведений екс-головою ФДМУ В. Семенюк-Самсоненко. За її словами, у Німеччині для того, щоб відновити виробництво, продавали збиткові об'єкти за одну марку. При цьому прописували інвестиційні зобов'язання, де вказано, яку суму коштів вкласти, скільки створити робочих місць, який рівень оплати праці. Дуже жорсткий контроль встановлювався з боку держави, профспілок та органів місцевого самоврядування. Таким чином, метою приватизації було не поповнення бюджету, а відновлення виробництва та створення робочих місць.

В Україні сьогодні є також низка підприємств, які швидко втрачають вартість. Якщо їх не виставити на продаж, згодом у цьому взагалі не буде сенсу ані для держави, ані для інвесторів.

Слід враховувати і той факт, що нині власність в Україні недооцінена. Інвестори занижують її вартість через ризики, пов'язані в тому числі з економічною нестабільністю, непрозорістю приватизаційних процесів.

Не секрет і те, що, попри велику кількість позитивних прикладів успішної роботи підприємств після зміни форми власності, не є винятком випадки погіршення економічних показників їх роботи після приватизації. Причиною цього стає неспроможність інвестора впоратися зі своїми зобов'язаннями. За українськими законами, якщо інвестор не зацікавлений у розвитку підприємства і його фінансове становище тільки погіршується, договір купівлі-продажу визнається недійсним, об'єкт повертається у держвласність і повторно виставляється на конкурс. За всю історію незалежності України в судовому порядку було повернуто в держвласність близько 250 підприємств.

Зокрема, серія суперечливих судових рішень була прийнята за останні два роки щодо Запорізького виробничого алюмінієвого комбінату, власником якого є Velbay Holdings Ltd, підконтрольний власнику російського «Русала» О. Дерипасці. Ще на початку 2008 р. Генпрокуратура України в інтересах держави подала позов до Господарського суду Києва з вимогою розірвати договір купівлі-продажу акцій ЗАЛК через невиконання умов договору купівлі-продажу з боку інвестора. При укладанні договору купівлі-продажу з продажу пакета акцій заводу в розмірі 68,01 % статутного фонду закритому акціонерному товариству «АвтоВАЗ-Інвест» було укладено договір, згідно з яким покупець повинен був щорічно вносити інвестиції в завод у розмірі 200 млн дол. і здійснювати рефінансування заборгованості в сумі 76,5 млн дол., однак ця вимога не виконувалася вже по закінченню першого року після укладання договору.

Наприкінці 2010 р. суд відмовив Генпрокуратурі у вимогах, але вже в травні 2011 р. апеляційна інстанція постановила повернути ЗАЛК у держвласність.

Власники заводу оскаржили це рішення, і 30 серпня Вищий господарський суд (ВГС) України скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій про повернення державі Запорізького алюмінієвого комбінату і знову направив справу на новий розгляд до Господарського суду Києва.

Спеціальна контрольна комісія Верховної Ради України з питань приватизації пообіцяла звернутися до Вищої ради юстиції з проханням проаналізувати дії судових органів.

Цікаво, що 8 вересня на засіданні комісії ВР з питань приватизації було прийнято рішення доручити ФДМУ вжити необхідних заходів для повного і безумовного виконання умов договору купівлі-продажу ЗАЛК або повернення контрольного пакета акцій підприємства в державну власність.

Також комісія вирішила запропонувати уряду розглянути питання подальшого розвитку алюмінієвої промисловості в Україні та розробити комплекс заходів економічного стимулювання виробництва первинного алюмінію в Україні з урахуванням світового досвіду.

За інформацією ФДМУ, на сьогодні стан заводу є вкрай негативним, а збитки комбінату у 2008 р. становили 356,6 млн грн, у 2009 р. – 487,4 млн грн, у 2010 р. – 273,7 млн грн. У квітні 2011 р. відбулося відключення останньої серії електролізного виробництва, що говорить про те, що з усіх потужностей

заводу працює тільки ділянка лиття, де з імпоротної сировини виготовляють алюмінієві вироби.

У прес-службі «Русала» пояснили, що головна причина припинення виробництва первинного алюмінію – відсутність диференційованих тарифів на електроенергію, витрати на яку становлять 45,5 % собівартості продукції. За даними компанії, збитки комбінату за період з 2008 по 2010 рр. досягли 140 млн дол.

Нещодавно Прем'єр-міністр України М. Азаров доручив Фонду державного майна України та Міністерству економічного розвитку і торгівлі перевірити роботу приватизованих підприємств, їх інвестиційних та перспективних планів і запропонувати комплекс заходів щодо наведення порядку в цій сфері аж до зміни законодавства. Приводом для такого рішення, зазначив Прем'єр-міністр, стала наявна інформація про неефективну роботу приватизованого підприємства «Севастопольський морський завод», на якому М. Азаров побував під час візиту до АРК. Він зазначив, що на сьогодні підприємство перебуває в жалюгідному стані. «Запустіння і розвал (на підприємстві), тисячі людей втратили роботу», – сказав М. Азаров. При цьому він зазначив, що керівництво приватизованого підприємства просить державне замовлення на будівництво суден. «Тобто нехай платники податків заплатять нам (підприємству), тому що ми самі нічого не можемо. Дуже оригінальне рішення. Ніякої ініціативи, ніяких інвестицій. А як завод буде виконувати замовлення, якщо обладнання іржаве, а всі класні працівники пішли “світ за очі”. Навіщо суспільству такі власники з таким рівнем мислення», – зазначив М. Азаров.

ВАТ «Севастопольський морський завод» (м. Севастополь) створено в 1995 р. шляхом корпоратизації державного підприємства. Сьогодні «Севморзавод» – компанія холдингового типу, до структури якої входять 11 ТОВ, два акціонерні товариства і чотири дочірні підприємства, у тому числі п'ять профільних підприємств спеціалізуються на військовому і комерційному судноремонті і суднобудуванні. 59,9585 % акцій «Севморзаводу» належить компанії Malter Enterprises Limited (Кіпр), 29,36 % – Vernon Holdings Limited (Британські Віргінські Острови).

Слід відзначити, що перевірки виконання покупцями державного майна умов укладених договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації Фондом Державного майна України та його регіональними відділеннями проводяться регулярно.

Загалом на обліку органів приватизації перебувають 12 307 договорів купівлі-продажу державного майна, у тому числі:

- пакетів акцій акціонерних товариств – 1060;
- об'єктів малої приватизації – 8214;
- об'єктів незавершеного будівництва – 3033.

Із загальної кількості зазначених договорів станом на 1.07.2011 р. органами приватизації контролюється стан виконання умов 1678 договорів (решта 10

629 договорів – це договори, умови яких уже виконані, унаслідок чого їх знято з контролю).

Протягом II кварталу 2011 р. перевірено стан виконання умов 405 договорів, що становить 24,1 % кількості договорів, які контролюються. Перевірками встановлено, що зобов'язання, взяті покупцями об'єктів приватизації, переважно виконуються належним чином. Поряд із зазначеним невиконання тих чи інших умов встановлено у 54 випадках. Вагома частина такого невиконання зафіксована у Луганській (3,9 % перевірених договорів) та Дніпропетровській областях (1,7 %) (порушення щодо термінів добудови та розбирання об'єктів).

З усіх договорів, які перебувають на обліку органів приватизації, найбільша кількість порушень фіксується за договорами купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва. Із 3033 договорів цієї групи невиконання умов встановлено за 163 договорами (5,4 % від загальної кількості договорів цієї групи).

Неналежне виконання умов зафіксовано за 19 договорами (0,6 %). Термін виконання умов не закінчився за 540 договорами (17,8 %). У повному обсязі виконано умови 2311 договорів (76,2 %).

Найбільша кількість договорів з тих, що обліковуються, належить до об'єктів малої приватизації. Із їх загальної кількості – 8214 договорів – умови у повному обсязі виконано за 7476 договорами (91,0 % від загальної кількості). Невиконання умов виявлене за 35 договорами (0,4 %). Неналежне виконання умов (з порушенням термінів) має місце за 24 договорами (0,3 %). Строк виконання умов не закінчився за 679 договорами (8,3 %).

На обліку органів приватизації перебуває також 1060 договорів купівлі-продажу пакетів акцій відкритих акціонерних товариств. Повне і своєчасне виконання умов відмічене за 964 договорами (90,9 % від загальної кількості). Неналежне виконання умов, тобто відставання від передбачених договорами термінів, допущено покупцями за п'ятьма договорами (0,5 %). Невиконання умов зафіксовано за 30 договорами (2,8 %). За 61 договором (5,7 %) термін виконання умов не настав.

Серед зазначених договорів купівлі-продажу пакетів акцій 130 договорів стосується підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави. З них на обліку у центральному апараті фонду перебуває 105 договорів, у регіональних відділеннях – 25.

Стан їх виконання є таким:

– за 117 договорами (90,0 % від загальної кількості) умови виконано у повному обсязі;

– за дев'ятьма договорами (6,9 %) перебувають на стадії виконання;

– за чотирма договорами (3,1 %) зафіксовано невиконання умов.

На сьогодні органами приватизації здійснюються заходи щодо розірвання договорів та повернення пакета акцій у державну власність. Результати перевірки

стану виконання покупцями зобов'язань щодо збереження існуючої на момент приватизації кількості робочих місць та створення нових такі: на контролі органів приватизації перебуває 168 договорів (10,01 % від загальної кількості договорів, які контролюються органами приватизації), що містять умову щодо збереження кількості робочих місць, які існували на об'єктах на момент їх приватизації, та 248 договорів (14,8 %) – щодо створення нових.

Протягом кварталу перевірено 14 договорів, що містять умову щодо збереження робочих місць, та 17 договорів щодо створення нових. Результати перевірки показали, що існуюча на момент приватизації кількість робочих місць на підприємствах, стосовно яких укладено зазначені 14 договорів з умовою збереження робочих місць, становила 2132 одиниці. На сьогодні їх кількість становить 2184 одиниці, тобто власниками у післяприватизаційний період ця умова договорів виконана і додатково створено 52 нові робочі місця.

Наприклад, у Волинській області за договором купівлі-продажу цілісного майнового комплексу державного підприємства «Науково-дослідне сільсько-господарське підприємство “Боратин”» покупцем (колективне сільськогосподарське підприємство “Боратин”) збережено 61 робоче місце, яке існувало на момент приватизації.

У Закарпатській області за договором купівлі-продажу пакета акцій ПАТ «Мукачівський завод “Точприлад”» покупцем (ПрАТ «Ділові партнери») збережено 1514 робочих місць, які існували на момент приватизації, та створено 29 нових робочих місць. На виконання зобов'язання щодо створення нових робочих місць, яке передбачено 17 перевіреними договорами, власниками цих об'єктів у постприватизаційний період створено 382 робочі місця.

Слід відзначити також створення нових робочих місць за договорами, в яких умови щодо збереження або створення нових робочих місць не передбачені. У II кварталі поточного року із загальної кількості перевірених договорів на шести об'єктах приватизації відзначено створення 109 нових робочих місць.

Також перевірено стан виконання інвестиційних зобов'язань та інших зобов'язань, виражених у грошовій формі, які містять 842 договори купівлі-продажу пакетів акцій, 374 договори купівлі-продажу об'єктів малої приватизації і 87 договорів купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва. Загалом цими договорами передбачено інвестування у підприємства (у 1996–2031 рр.) на загальну суму 11 177,95 млн грн, 2237,64 млн дол. США та 19,26 млн євро. У тому числі станом на 1.07.2011 р. – 8944,30 млн грн, 1460,62 млн дол., 19,26 млн євро. Фактично станом на 1.07.2011 р. українські підприємства отримали 9823,68 млн грн, 1617,38 млн дол та 72 млн євро, що у перерахунку на національну валюту становить 19 503,097 млн грн.

Аналіз напрямів залучення інвестицій демонструє, що більша їх частина спрямовується на технічне переозброєння та реконструкцію виробництва (3255,45 млн грн та 1100,93 млн дол.), що є необхідним для розвитку виробничої бази підприємств – випуску конкурентоспроможної продукції.

Наступними напрямками залучення інвестицій у підприємства України за кількісними показниками є погашення кредиторської заборгованості підприємств з платежів до бюджету всіх рівнів та перед Пенсійним фондом (102,294 млн грн, 42,33 млн дол. США).

У всіх виявлених випадках порушення покупцями взятих зобов'язань органами приватизації здійснювалася претензійно-позовна робота щодо застосування до них передбачених договорами та законодавством санкцій. Зокрема, крім заходів щодо стягнення штрафів, пені і неустойок (загальна сума за наростаючим підсумком за всі роки контролю – 91,78 млн грн та 163,4 тис. дол.), після використання всіх можливостей досудового врегулювання спорів здійснювалися дії щодо розірвання (визнання недійсними) таких договорів та повернення відчужених за ними об'єктів у державну власність. У II кварталі сума сплачених штрафних санкцій становила 136,978 тис. грн.

Станом на 1.07.2011 р. у власність держави повернуто 296 (за накопичувальним підсумком) об'єктів приватизації (з яких 82 – пакети акцій, 52 – цілісні майнові комплекси і 162 – об'єкти незавершеного будівництва). За 130 договорами триває претензійно-позовна робота щодо їх розірвання (визнання недійсними) і повернення відчужених за ними об'єктів у державну власність.

З числа повернутих у державну власність об'єктів приватизації повторно продано 157 об'єктів. Загальна сума коштів, отриманих від продажу повернутих державі об'єктів за рішеннями судів, за накопичувальним підсумком становить 97,612 млн грн.

Отже, проаналізувавши стан приватизаційних процесів в Україні, можна констатувати, що більшість приватизованих підприємств покращують свої економічні показники після зміни форми власності. Однак не виключені й випадки невиконання інвесторами взятих на себе зобов'язань, що призводить до погіршення фінансово-економічного стану підприємств.

Очевидною у цьому контексті видається необхідність удосконалення приватизаційного законодавства України з метою встановлення більш конкретних вимог до покупців державної власності, введення чітких методів контролю з боку держави та форм відповідальності за невиконання умов купівлі-продажу об'єктів приватизації.

Ближче до неба...

Україна – одна з найбільших країн Європи, але має одну з найслабших систем як внутрішніх, так і закордонних авіаперевезень. І це попри те, що розвиток авіації лежить у сфері національних інтересів, – ідеться не лише про збільшення доходів вітчизняних підприємств та, відповідно, податкових надходжень до бюджету, про забезпечення національної безпеки у сфері пасажирських авіаційних перевезень, а й про ефективне використання транзитного потенціалу України.

Вигідність розташування і наявність міжнародних аеропортів, насамперед аеропорту «Бориспіль», дає змогу Україні залучати транзитні авіаперевезення, розвинуті авіаційна промисловість та авіаційний транспорт забезпечують кваліфікованими кадрами, необхідними технічними потужностями і профільними ВНЗ. Водночас, підкреслив гендиректор Міжнародної асоціації повітряного транспорту (ІАТА) Дж. Бізіньяні, авіаційна інфраструктура в Україні є однією з найдорожчих у Європі, залишаючись при цьому однією з найменш ефективних. Це підриває конкурентоспроможність України, потрібні негайні реформи, резюмує гендиректор ІАТА. Сьогодні Україна для інтеграції в європейські та світові транспортні системи потребує впровадження європейських норм і стандартів в авіатранспортній сфері, приєднання до ключових міжнародних конвенцій і угод, розвитку авіаційної інфраструктури.

Імплементацию у законодавство України вимог міжнародних організацій покликаний забезпечити ухвалений Верховною Радою навесні новий Повітряний кодекс – документ набере чинності цієї осені. Цей крок дасть змогу Україні узгодити законодавство з вимогами Міжнародної організації цивільної авіації, Європейського Союзу, Європейської конференції цивільної авіації, Європейської організації з безпеки аеронавігації (Євроконтроль). Як підкреслив віце-прем'єр-міністр, міністр інфраструктури Б. Колесніков, новий Повітряний кодекс – «це повноцінний документ, який адаптує авіаційну галузь України до Європейського Союзу».

Серед основних позитивних змін нової редакції Повітряного кодексу варто виділити чітко прописані обов'язки авіакомпанії перед пасажирами. Так, згідно з документом авіакомпанія несе відповідальність за втрату або збиток, заподіяний при перевезенні пасажирів, багажу, вантажу і пошти. Документ дає право пасажирові на компенсацію та іншу допомогу від авіаперевізника у разі відмови від прийняття на борт, відміни польоту, тривалої затримки вильоту і зниження класу обслуговування.

«Ми врахували потреби пасажирів, і вже після того, як Повітряний кодекс набере чинності, пасажирів це відчують. Треба сміливіше відстоювати свої права», – підкреслив міністр інфраструктури Б. Колесніков.

У випадку з порушенням прав пасажирів передбачається створення в кожному з аеропортів спеціальної служби, до якої можна буде скаржитися.

У процесі прийняття документа найбільш спірним моментом була частина кодексу щодо штрафів. Велика система штрафів, закладена в кодексі, – є однією з «революційних» змін. Ст. 130 кодексу визначає, що на юридичну особу – суб'єкта авіаційної діяльності може бути накладено штраф від 500 до 8 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (8,5–136 тис. грн) у випадках, визначених тією ж статтею. На фізичну особу – суб'єкта авіаційної діяльності може бути накладено штраф від 100 до 1 тис. таких мінімумів (1,7–17 тис. грн). «Раніше в Державіаадміністрації не було дієвих механізмів впливу на авіакомпанії, можна було тільки анулювати сертифікат експлуатанта, для незначних порушень цю міру застосувати було неможливо», – так прокоментував ці нововведення перший заступник міністра інфраструктури України К. Єфименко.

Водночас є аспекти нової редакції Повітряного кодексу, що негативно оцінені багатьма експертами, – це відсутність у кодексі чітко прописаних положень про діяльність приватної, ділової, спортивної, малої авіації, а також функціонування авіаційних громадських організацій. Окрім цього, на думку деяких фахівців, вимоги кодексу до відповідальності за порушення законодавства щодо безпеки авіації та використання повітряного простору України може принести операторам ринку серйозні проблеми, оскільки прийняття рішень за визначеними питаннями можуть бути ускладнені спірністю певних норм документа.

Також важливий крок для українських авіаперевезень – приєднання країни до європейської програми «Відкрите небо», переговори про підписання договору з ЄС відбуваються з 2005 р. Програма передбачає рівну конкуренцію всіх авіакомпаній країн, які долучилися до угоди, тобто будь-який перевізник може надавати авіапослуги в країні, не отримуючи спеціальних дозволів, а у порядку попереднього повідомлення. Таким чином, сподіваються експерти, на український ринок зайдуть європейські гравці, які працюють за справжніми ринковими умовами, що без сумніву позитивно вплине на цінову політику в галузі авіаперевезень – високі ціни експерти називають однією із причин слабкості всієї системи вітчизняної цивільної авіації.

Поки що ж відповідні вимоги до перевізників висуває Антимонопольний комітет: влітку про те, що українським авіаперевізникам потрібно знизити ціни на авіаквитки національних авіакомпаній на внутрішніх рейсах, заявив перший заступник голови АМК України Р. Кузьмін. «По-перше, потрібно знизити ціни на авіаквитки національних авіакомпаній на внутрішніх рейсах. Авіаперевізники повинні більш виважено підійти до формування таких складових тарифу, як адміністративні та лізингові витрати, питома вага пального у вартості квитка. Другий етап – підписання меморандуму між учасниками авіаційної галузі стосовно запровадження справедливих правил взаємодії та

розвитку добросовісної конкуренції на ринку авіаперевезень, що сприятиме підвищенню якості послуг», – зазначив чиновник.

На сьогодні українські авіаперевізники і Міністерство інфраструктури домовляються про взаємне зниження тарифів на рейсах усередині країни. Раніше Б. Колесніков заявляв, якщо авіакомпанії зменшать свої тарифи, міністерство знизить для них ставки аеронавігаційного і наземного обслуговування. «Ми готові знизити всі збори, обов'язкові за проліт територій, у всіх українських авіакомпаніях всередині України з тією метою, щоб знизити ціну на квитки», – пообіцяв Б. Колесніков. За його словами, така програма буде обов'язково введена і повинна запрацювати з наступного весняного сезону. «Ми зробимо все, щоб ціни було знижено», – заявив міністр.

В авіакомпаніях запевняють, що готові піти назустріч міністерству. «Якщо будуть скорочені витрати на внутрішні рейси, це приведе до зниження тарифів. Все буде залежати від того, наскільки і які витрати будуть знижені і в які терміни», – заявляє президент МАУ Ю. Мірошников. Але зменшення ставок аеронавігації та аеропортових зборів недостатньо для істотного зниження цін. За словами гендиректора авіакомпанії Windrose В. Каменчука, основну частку – понад 50 % – в собівартості перевезень становить пальне. Саме зростання цін на авіаційне пальне і є основною причиною збільшення вартості авіаперевезень. Частка відрахувань аеропорту – ще близько 15 %, Украероруху – 5–6 %. «Навіть якщо знизити ці ставки на 20 %, квитки можуть подешевшати максимум на 5 %», – говорить В. Каменчук.

«Ми також рекомендуємо міністерству ввести нульову ставку ПДВ на внутрішньому ринку або значно її знизити – вона підвищує вартість внутрішніх перевезень порівняно з міжнародними майже на 20 %», – зазначив помічник гендиректора «АероСвіту» із зв'язків з громадськістю С. Куций.

Проте істотне зниження цін, переконані експерти, можливе лише з приходом широкої міжнародної конкуренції, зокрема і бюджетних авіаліній, так званих лоукостів – повітряних перевізників, що оперують переважно на короткомагістральних маршрутах, возячи пасажирів за цінами істотно нижчими від тих, які пропонуються традиційними авіалініями. Звичка українців відмовлятися від певних послуг і комфорту в обмін на нижчі ціни гратиме на користь бюджетним компаніям.

Поки що єдиним лоукост-перевізником, який по-справжньому закріпився на ринку України, є угорська компанія WizzAir. Крім нього, на сьогодні в країні працюють ще три лоукост-перевізники: турецький Pegasus, який здійснює рейси з Харкова до Стамбула; латвійська Air Baltic, що пропонує рейси з Києва, Сімферополя та Одеси до Риги; Air Arabia, яка літає з Києва до Шарджі.

Цього року вперше на ринок України виходить арабська FlyDubai – відразу за трьома напрямками: з вересня відкривається рейс Київ – Дубай, з жовтня – Харків – Дубай та Донецьк – Дубай. Італійський лоукостер Wind Jet літатиме

з Києва за маршрутом Бориспіль – Ріміні на один з найвідоміших італійських курортів на Адріатичному узбережжі.

Поки українські аеропорти погано пристосовані до роботи з лоукостерами, однак в рамках підготовки до Євро-2012 їх інфраструктура буде покращена. Не виключено, що вже у 2012 р. на український ринок прийдуть інші «бюджетники». Серед компаній, які поки не літають в Україні, але мають намір відкрити рейси в нашу країну в найближчий час, російська «Авіанова», ізраїльська Arkia Express, шрі-ланкійська Mihin Lanka, ірландська Ryanair, німецька Air Berlin, словацька Danube Wings і британська Easy Jet.

Як бачимо, намітилися тенденції до збільшення кількості дешевих авіаперевізників на ринку України, і очевидно, що українські авіаперевезення цікаві для світових лоукост-компаній. Утім, досі більшості з них не вдається пробитися на цей ринок, що й не дивно – потужний поштовх розвитку бюджетних авіакомпаній у Європі дало саме «Відкрите небо». Україна ж, за оцінками фахівців, затягує процес підписання договору про відкрите небо з ЄС. За словами віце-прем'єра Б. Колеснікова, договір не може бути підписаний, поки Євросоюз не скасує візовий режим для українців, хоча досі такі умови не висувалися.

«Це, безумовно, відмовки, тому що наявність візового режиму перешкоджає збільшенню пасажирських перевезень не тільки з боку українських перевізників, а й іноземних. У нас немає поділу, що іноземний перевізник перевозить іноземців, а український – українців», – відзначає старший партнер юрфірми «Ілляшев та партнери» Р. Марченко. Він вважає, що держава створює тепличні умови для українських авіакомпаній, яким лібералізація ринку не вигідна.

«Якщо сьогодні відкрити небо для Євросоюзу, виходить, що західні компанії вивезуть усіх українських пасажирів і розорять, природно, українські авіакомпанії», – визнає проблеми і Б. Колесніков.

Проте інтеграція в світовий та європейський авіапростір для вітчизняних перевізників немінуча – без цього говорити про розвиток та розширення послуг не можна. Вижити ж в умовах «Відкритого неба» українські компанії зможуть лише тоді, коли реорганізуються та впровадять інновації у просуванні послуг.

Ставлення до урядової політики в західному регіоні України

Сьогоднішня політика держави спрямована на проведення радикальних реформ, мета яких – покращення життя людей. Ці реформи по-різному сприймаються в суспільстві. Є багато прихильників, але і противників вистачає. Проте необхідність реформ мало хто заперечує. Навіть наші сусіди сприймають реформи в Україні як неминучість. Зокрема, як зазначив колишній президент Польщі А. Квасневський, Захід на сьогодні має значні можливості впливу на внутрішню ситуацію в Україні і повинен активно заохочувати українську владу до проведення реформ.

За його словами, політика діючого Президента В. Януковича є більш прагматичною і реформаторською, ніж це передбачали на Заході. А прагнення України поліпшити відносини з Росією не потрібно розцінювати як повернення Києва в орбіту російського впливу. Польський політик підкреслює, що, спираючись на нові підстави зарубіжної політики, В. Янукович виступає за поглиблення економічної інтеграції в ЄС.

На думку А. Квасневського, Європа має бути задоволена тим, що Україна перестала бути потенційною територією геополітичного суперництва Заходу з Росією, а Москва зможе простіше сприйняти створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, якщо матиме більш дружні відносини з Києвом. «ЄС повинен надіслати Україні сигнал про те, що модернізація економіки і її інтеграція в Європу має відбуватися разом з дотриманням демократичних норм і прав людини. Еліта українського бізнесу розуміє, що країна має майбутнє у рамках великого європейського ринку. Ці обставини створюють для ЄС можливість допомоги Україні у здійсненні необхідних змін», – зазначив А. Квасневський.

Щодо самої України, то політики продовжують дискутувати, якими мають бути реформи. Критика опозиції, на думку представників влади, спрямована більше на політичну складову і має емоційний характер, а от економічна складова уже дає позитивні результати. Зокрема, заступник голови Волинської облдержадміністрації, депутат обласної ради від Партії регіонів О. Курилюк підкреслив, що реформи завжди сприймаються з острахом, але у них стратегія успіху. На його думку, це принцип, яким керується влада сьогодні. Попереднє керівництво держави тому й не наважувалося на реформи, що це не додає популярності владі. Тим більше що відчутти результат зможемо не сьогодні, а у середньостроковій перспективі.

Однак, за словами політика, країна конче потребує змін. А часу втрачено чимало. Перевагою нинішньої влади є те, що вона більше робить, ніж говорить. Багато вже реалізовано, багато чого заплановано, утім, не завжди це відомо тим, для кого це робиться, тобто громаді. «Приміром, Податковий кодекс, де закладені абсолютно правильні принципи і який більшою мірою стимулює тих, хто виробляє, а не тих, хто перепродає. Але, на моє переконання, цей ключовий момент не був належним чином пояснений людям», – зазначив О. Курилюк.

Він переконаний, що сьогодні уже всім зрозуміло, що пенсійна реформа також необхідна, оскільки в Україні на 13,7 млн пенсіонерів припадає 14 млн тих, хто сплачує внески у Пенсійний фонд. Тож коштів на пенсії не вистачає. Скажімо, минулого року забракло понад 30 млрд грн. У цьому році очікується дефіцит у майже 18 млрд дол. (більше ніж іде на армію), які будуть покриватись із бюджету. А введення у дію закону про пенсійне забезпечення вже у 2011 р. дасть змогу зекономити 212 млн грн, а в наступному – 2,5 млрд. «Можливо, провладній партії ця реформа і не додасть у рейтингах, але такі кроки просто життєво необхідні. У відповідь на критику так званими демократами урядового законопроекту пенсійної реформи хочу сказати: не треба перекручувати факти. Сьогодні треба пояснити людям, що мета і кінцевий результат змін пенсійного законодавства – не підвищення пенсійного віку, а підвищення пенсій», – підкреслив заступник голови Волинської облдержадміністрації.

Він повідомив, що завдяки діям уряду в країні відбуваються зрушення на краще і, зокрема, у Волинській області. За минулий рік на реконструкцію та будівництво об'єктів соціальної інфраструктури області використано 90 млн грн, із яких 48 млн забезпечив державний бюджет (у 2009 р. – лише 13 млн грн) і 42 млн грн виділено з обласного бюджету. Цього ж року бюджет будівництва в області становить 180 млн грн. До речі, тут не враховано капіталовкладення галузеві, як, наприклад, «чорнобильські» кошти, а також асигнування районних і міських бюджетів.

В обласній адміністрації також повідомляють, що значно покращилася ситуація з ремонтом доріг. На ремонт та будівництво комунальних доріг протягом останнього року область одержала 68 млн грн. Для порівняння: при попередній владі у рік на це виділялось усього 4–5 млн грн.

Окрім цього, за словами обласних чиновників, сьогодні гуманітарна політика розглядається не стільки як розвиток конкретних галузей (освіти, медицини, культури), а насамперед як доступні послуги та програми, які працюватимуть на кожну окрему людину та державу загалом. Соціальна та молодіжна політика – пріоритет влади. І це не просто гасло, а реальні дії. Позитивною тенденцією для Волині є будівництво чи завершення довгобудів соціальної сфери – у першу чергу закладів освіти і медицини.

В обласній адміністрації вказують на конкретні досягнення, як-то будівництво школи у с. Любохини, у що, до речі, не всі вірили, бо вже не раз

люди чули обіцянки, особливо напередодні тих чи інших виборів. Вартість будівництва становить 34 млн грн. Уже цього року повинні освоїти 2,8 млн грн. Є тверда надія, що через два-три роки 300 любохинівських дітей здобуватимуть освіту в комфортних сучасних умовах.

Як зазначив заступник голови Волинської облдержадміністрації, з 1983 р. точаться розмови й про необхідність реконструкції аварійної школи у Смідині. І лише цього року вдалося реально зрушити цю проблему з місця – на це з державного і обласного бюджетів спрямовано 2,5 млн грн. У найближчих планах і добудова школи у с. Чевель, на що передбачається одержати 180 тис грн.

О. Курилюк також повідомив, що у ряді освітніх закладів облаштовано санітарні кімнати. Серйозна увага приділяється і розвитку дошкільної освіти. Згідно із відповідною обласною програмою, відновлюються садочки там, де вони були, реконструюються під них приміщення та будуються нові. Зокрема, на реконструкцію мокренського ДНЗ цьогогоріч з районного бюджету виділено 230 тис. грн. Завершується капітальний ремонт галинівльського садочка, у даний час облаштовуються старовижівський, секунський, седлищенський, сереховичівський. Уже готова проектно-кошторисна документація для ДНЗ вартістю 100 тис. грн у Смолярах. Розглядається можливість реконструкції приміщень для ДНЗ у Старій Гуті та Кримному.

Обласні чиновки відзначають, що реформування медицини зорієнтоване на якість і доступність медичних послуг. На їхнє переконання, це не нормально, коли з бюджету фінансуються лише лікарські установи, ліжко-місця, комун-послуги, а на головне – на ліки та саме лікування – грошей не вистачає. Тепер же розвиток будь-якого медичного закладу розглядатиметься не лише з огляду на рівень надання послуг, кількості пацієнтів, персоналу, а й забезпечення фахівців, особливо молодих спеціалістів житлом. Завдання для керівника району – шукати можливості, аби хоч однією-двома квартирами у рік закріпити такі дефіцитні на селі медичні кадри.

Здобутки Волинської області були відмічені на засіданні Ради регіонів, під час якого Президент підсумував цьогогорічну роботу та проаналізував соціально-економічну ситуацію у кожному регіоні України.

Волинь на засіданні представляли голова обласної ради В. Войтович та очільник облдержадміністрації Б. Клімчук. Керівник представницького органу краю резюмував, що цілий ряд питань, які порушив Президент, успішно вирішуються в регіоні. Зокрема, за словами В. Войтовича, Волинь на третьому місці за показниками виробництва сільгосппродукції з розрахунку на одного мешканця. Індекс продукції будівництва 188,5 %, будівельна галузь успішно працює. Щодо темпів зменшення податкового боргу тут теж одні з кращих в Україні. Вперше за останні роки на Волині значною мірою зменшилась заборгованість із виплати заробітної плати, якщо у квітні 2010 р. вона становила 27 млн грн, то сьогодні це лише 7 млн. Приріст промислової про-

дукції в області – 14,7%, коли загальноукраїнський становить лише 9 %. Обсяги роздрібної торгівлі проти минулого року зросли на 17,5 %.

В. Войтович розповів, що схвальну оцінку Президента отримали ряд програм та проектів, прийнятих обласної радою, які реалізуються на Волині. Глава держави поставив перед керівниками регіонів ряд завдань. Зокрема, підвищення економічної активності населення, збереження стабільності доходів людей та боротьба з бідністю працюючого населення, що вимагає створення нових робочих місць та зростання показників реальної заробітної плати. Щодо сільського господарства Президента непокоїть галузь тваринництва, де є тенденції до зменшення поголів'я ВРХ. Ще одне доручення глави держави: завершити роботу з розмежування земель державної та комунальної власності.

Особливу увагу В. Янукович приділив проекту Державного бюджету на 2012 р. Він наголосив, що бюджет має бути соціально орієнтованим, зокрема це стосується підвищення заробітних плат та соціальних допомог за рахунок підвищення темпів економіки. Наголошував глава держави і на посиленні відповідальності керівників регіонів за стан справ із корупцією.

У Львівській ОДА також звертають увагу на позитивні зрушення в регіоні завдяки діям влади. Зокрема, губернатор Львівщини М. Цимбалюк відзначив, що відбуваються позитивні тенденції в регіоні. Львів став ще більш європейським, посилилася увага до його культурної спадщини, до міста, яке є столицею туризму в Західній Україні. Активно розвиваються також курортні міста, такі як Трускавець, Моршин. Розвиваються прикордонні райони краю, інфраструктура кордону. Будуються транснаціональні коридори, через Львівську область проходить все більше необхідних і важливих вантажів.

За словами губернатора, люди одержали можливість їздити по світу, збагатитись європейським досвідом господарювання і виробництва і повертатися додому. Вони почали вкладати в український бізнес свої гроші, упроваджувати високоточні технології. І ось цей позитив останні десять років в сприйнятті Львівщини тільки посилюється.

М. Цимбалюк вважає, що потрібно працювати і використовувати ті ресурси, які у нас є: розвивати гірський і зелений туризм, створювати нові робочі місця, піднімати зарплати працюючим людям. Використовувати альтернативні джерела енергії, здешевлювати їх, використовувати раціонально деревину, якою багатий край, працювати над інноваційними варіантами в економіці. Обсяг іноземних інвестицій в область в квітні становив 1301,3 млн дол. США.

За словами губернатора, цього року інвестори відкриватимуть найбільші підприємства в місті Великі Мости (Сокальський район). До речі, американська компанія, що займається виробництвом високоякісних фотоелектричних панелей, планує створити на Львівщині до 1500 нових робочих місць.

М. Цимбалюк повідомив, що є плани видобутку сланцевого газу. Адаже річне споживання газу в Львівській області становить понад 2 млрд куб. м.

Хоча річна частка видобутку традиційного газу в регіоні опустилася нижче за 1 млрд куб. м через виснаження природних родовищ. Тим часом, як інформують фахівці, запаси сланцевого газу становлять близько 100 млрд куб. м. В межах області площа ділянки становить 2996 кв. км. Тому перспектива видобутку сланцевого газу американськими корпораціями, які володіють передовими технологіями, дуже актуальна. Адже це забезпечить можливість залучення підприємств і організацій, а також фахівців області, що поліпшить економічний і соціальний розвиток регіону.

М. Цимбалюк запевнив, що влада здатна забезпечити населення продуктами харчування та іншими товарами. За його словами, сільськогосподарські підприємства області в поточному році збільшили посіви гречки на 32,7 %. В 2,5 раза і збільшили посіви сої. Планується збільшити врожайність зернових культур і картоплі. А ось врожайність цукрового буряку й овочів залишиться на рівні минулого року. «У нас є потенціал, оскільки в наявності багато землі ще не задіяної або яка використовувалася неналежним чином. Така картина практично в кожному районі. Тому керівники цих територій повинні активно шукати інвесторів, внутрішніх і зовнішніх, для її використання», – зазначив губернатор.

Сьогодні ж, за його словами, важливе значення має підготовка до Євро-2012. Тут завершуються основні роботи. Окрім цього, відповідно до Указу Президента України в перелік національних проєктів включений і проєкт «Олімпійська надія-2022». Львівщина в підготовці до подачі заявки грає ключову роль. Тому необхідно належно підготуватися до цього. «Ми повинні побудувати критий ковзанярський центр в Львові, санно-бобслеюну трасу в районі Вінник, центр фрістайлу для акробатики, стадіон для біатлону, лижних гонок і комплекс для стрибків з трампліну на території тієї ж бази із створенням місць на 9,6 тис. чоловік, комплекс для змагань з гірськолижного спорту та багато іншого», – наголосив М. Цимбалюк.

Він також відзначив, що в області покращився інвестиційний клімат. «До нас вже йдуть інвестори з-за кордону і пропонують цікаві проєкти. Ми їх уважно розглядаємо. Але треба братися за ті, які вигідні нам. Чому дороги у нас будують турки і македонці, а наші робітники залишаються не у справ? Потрібно навчитися добре працювати», – зауважив губернатор.

За його словами, через 20 років Львівщина стане унікальним краєм, де переважатимуть передові технології виробництва і де щасливо житимуть всі її громадяни.

Проте опозиція постійно намагається продемонструвати неспроможність влади і виступає з критикою, яка, зокрема, стосується питань культури, поведінки, прав і свобод тощо. Передовсім це стосується державних посадовців найвищого рівня, які, попри те, що їхній обов'язок – вживати українську мову як мову офіційного спілкування під час виконання ними службових обов'язків, невинувато використовують недержавну мову у публічній діяльності.

Депутати Львівської обласної ради вказали також на те, що Запорізька та Луганська обласні ради прийняли «протиправні рішення», спрямовані на звуження сфери функціонування української мови, а також спроби русифікувати освітній і виховний процеси міністром Д. Табачником та деякими чиновниками на місцях, зокрема в Києві, Одесі, Донецьку, Макіївці й інших містах. Окреме невдоволення у депутатського корпусу Львівської обласної ради викликало те, що діюча центральна влада не сприяє розвитку україномовних ЗМІ.

Відтак Львівська обласна рада висунула до В. Януковича ряд вимог: забезпечити додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України; зобов'язати посадових і службових осіб органів державної влади вживати українську мову як мову офіційного спілкування; припинити антиконституційну практику призначення на посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування осіб, які не володіють українською мовою; вважати посадових і службових осіб органів державної влади, які під час виконання службових обов'язків нехтують вимогами положення ч. 1 ст. 10 Конституції України, такими, що не відповідають займаній посаді; забезпечити приведення рішень органів місцевого самоврядування з питань використання державної мови у відповідність до Конституції і чинного законодавства; забезпечити право громадян на всій території України на одержання інформації українською мовою через вироблення механізмів підтримки українськомовних газет і журналів.

Депутати Івано-Франківської обласної ради, звертаючись до Президента України, констатували встановлення в державі авторитарного режиму. За їхніми словами, так звана судова реформа призвела до цинічного знущання над Конституцією України, законами, судами, суддями та підсудними. Жертвами авторитарного режиму, на їхню думку, стали Ю. Тимошенко, колишні урядовці Ю. Луценко, І. Діденко, А. Макаренко, активісти громадської організації «Тризуб» і Всеукраїнського об'єднання «Свобода» та ін.

У зверненні зазначається, що, ігноруючи громадську думку, одношайну позицію міжнародної спільноти, глав держав та урядів європейських країн, США та Канади, міністрів закордонних справ, нехтуючи масовими акціями протесту громадян України та численними протестами глав дипломатичних місій, влада демонстративно продовжує утримувати в слідчих ізоляторах своїх політичних опонентів. Цим влада дискредитує державу в очах міжнародної спільноти, шкодить її авторитетові та добрій репутації.

Івано-Франківська обласна рада, як виразник інтересів територіальної громади Прикарпаття, вимагає від В. Януковича негайного звільнення всіх політичних в'язнів.

У свою чергу опозиція Рівненщини також виступає з різкою критикою влади. Нещодавно вони провели мітинг проти політичних репресій. Мітинг проходив на майдані Незалежності обласного центру. Організатори заходу, що

входять до Комітету опору диктатурі в Рівненській області, заявили про готовність розпочати жорстку боротьбу з нинішньою владою – «на захист прав людини, української освіти, мови, культури і символіки».

У резолюції мітингу міститься заклик до правоохоронних органів «припинити політичні репресії». «Почавши своє правління з укладання домовленостей щодо продовження перебування на території України Чорноморського флоту Росії, проваливши пенсійну реформу, вдаривши по середньому і малому бізнесу Податковим кодексом, діюча влада дистанціювала себе від українського народу і суспільства в цілому», – сказано в резолюції.

Виступаючі, серед яких були й народні депутати України Т. Стецьків, Ю. Прокопчук, народний депутат України четвертого скликання, кошовий отаман Українського козацтва «Волинська Січ» С. Олексіук, заявили, що звинувачення на адресу українських патріотів є політичним маневром діючої влади для того, «щоб відвернути увагу від провалу реформ та зубожіння народу».

Представники опозиції у Волинській обласній раді також висловлюють невдоволення діями влади. За їхніми словами, методи управління країною, які демонструє Партія регіонів та її вірні «прислужники», є абсолютно неприйнятними і чужими для українців. Вони можуть принести певні плоди хіба що в «московськоазіатських світоглядних реаліях». Але не серед українців, у свідомості яких панують інші цінності, відмінні від слухняного холопського служіння «царю-батюшці».

Як зазначив А. Вітів, голова Волинської обласної організації ВО «Свобода», керівник фракції ВО «Свобода» в обласній раді, це ще раз доводить: нинішня псевдоеліта не має нічого спільного з Україною і є ментально чужою для української нації. «Партія регіонів та весь фальшивий політичний бомонд, який перебуває при владі, – денаціоналізований продукт із колоніального минулого України, головна перешкода на шляху розвитку нації», – зазначив політик.

За його словами, В. Янукович і його сателіти мають чітко пам'ятати: українці не є нацією з рабською ментальністю, нездатною до опору у відповідь на утиски з боку влади. «Історія України знає багато прикладів боротьби нашого народу за національне визволення та соціальну справедливість. Українців упродовж століть вирізняло волелюбство і здатність чинити опір різноманітним загарбникам. Ментальність українців не сприймає холопської покірності та возвеличення своїх можновладців. Навпаки це суперечить національному характеру, в основі якого – підзвітність та відповідальність будьякої влади перед громадою», – заявив В. Вітів.

Тим часом, за інформацією ЗМІ, 16,8 % громадян України вважають, що в Україні проводяться ефективні економічні реформи. Про це свідчать результати всеукраїнського опитування, проведеного соціологічною службою Центру ім. Разумкова. Третина опитаних (34,2 %) переконані, що ефективні реформи не проводяться, а 30,5 % респондентів вважають, що економічні реформи проводяться, але не так, як слід. 18,5 % опитаних не визначилися з відповіддю.

Громадяни, які вважають, що економічні реформи не проводяться або проводяться не так як слід, серед причин такої ситуації найчастіше зазначають, що всі, хто має змогу, намагаються вкрати (23,6 % опитаних, які вважають, що реформи не проводяться або проводяться не так як слід), впливові фінансово-промислові групи зацікавлені у збереженні існуючої ситуації (22,4 %) та відсутність єдності влади у питанні реформ (19,4 %). Рідше вказують на такі причини, як відсутність чітко визначених напрямів та принципів реформування економіки (12,3 %), непідтримка реформ з боку громадян (11,2 %). Найрідше (5,6 %) причиною того, що реформи не проводяться або проводяться не так як слід, громадяни називали те, що реформи ідуть із центру, але гальмуються на регіональному рівні. 0,9 % опитаних, які вважають, що реформи не проводяться або проводяться не так як слід, дали інші відповіді, а 4,5 % – вагалися з відповіддю.

Дослідження проведене соціологічною службою Центру ім. Разумкова в усіх регіонах України з 10 по 17 серпня 2011 р. Опитано 2007 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки – 2,3 %.

Фахівці, зокрема закордонні, підтримують реформи в Україні. Як інформують ЗМІ, Президент Парламентської асамблеї ОБСЄ П. Ефтіміус підтримує курс України на проведення в державі структурних реформ. Про це він заявив під час зустрічі з Прем'єром М. Азаровим. «Я прихильник того курсу, який ви обрали, пане Прем'єр-міністр, і який намітив Президент України – це шлях глибоких реформ. Будучи греком, я добре розумію, що відкладання реформ змушує потім заплатити подвійну або навіть потрійну ціну», – сказав П. Ефтіміус.

У свою чергу Прем'єр поінформував про те, що уряд проводить нині низку структурних реформ, зокрема пенсійну реформу, податкову, адміністративну тощо, завдяки чому вдалося стабілізувати фінансово-економічну ситуацію в країні. «За рік роботи нашого уряду ми змушені були провести нелегкі реформи, адже у нас був колосальний зовнішній борг», – заявив М. Азаров.

«Ми проводимо пенсійну реформу, нам довелося різко скоротити витрати держбюджету, піти на такі важкі, але необхідні заходи, як підвищення тарифів для населення, але завдяки цьому фінансово-економічна ситуація в країні стабілізувалася», – зазначив він.

М. Азаров підкреслив, що на сьогодні зростання ВВП в Україні становить 5 %, а зростання промислового виробництва – 9 %. «Нам вдалося провести ці реформи і перетворення за рахунок того, що вперше за час незалежності України в країні є взаєморозуміння між Президентом, урядом і парламентом», – сказав Прем'єр.

На думку експертів, реформи в Україні необхідно проводити. Якими вони будуть, залежатиме від влади. Щодо опозиції, то вона не може не критикувати владу. Адже наближається чергова виборча кампанія (*О. Курилюк: «Ми маємо змінити усталені стереотипи про те, що програми потрібно лише*

на вибори. Це план наших спільних дій» // <http://volynrada.gov.ua>. – 2011. – 23.09; Волинь у 8-ці кращих областей за усіма показниками соціально-економічного розвитку та реформування різних галузей економіки // <http://volynrada.gov.ua>. – 2011. – 6.09; А. Вімів: Енергетична криза – породження бездарної політики Партії регіонів // <http://volynrada.gov.ua>. – 2011. – 19.09; Інтерв'ю М. Цимбалюка «Газеті по-українськи» // <http://www.loda.gov.ua>. – 2011. – 5.09; Депутати Львівської обласної ради на сесійному засіданні 14 липня прийняли чергове звернення до Президента України щодо української мови // <http://zaxid.net>. – 2011. – 14.07; Опозиціонери Рівненщини виступили проти політичних репресій // volyn.rivne.com/ua. – 2011. – 16.09; А. Вімів: «Репресії режиму Януковича – ознака панічного страху влади перед народом» // <http://volynrada.gov.ua>. – 2011. – 23.09; 16,8 % українців вважають реформи Януковича ефективними // <http://nter.net.ua>. – 2011. – 13.09; У Європі похвалили реформи Януковича і Азарова // <http://tsn.ua/ukrayina>. – 2011. – 14.09).

Правові аспекти

Н. Порватова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Чергова спроба вирішення мовного питання в Україні

Сьогодні в Україні мовна проблема належить не стільки до актуальних, скільки до резонансних – питання статусу мов починає набувати розголосу щоразу напередодні виборчої кампанії і відразу ж після її закінчення відкладається на перспективу нової передвиборної гонки.

Тож напередодні парламентських виборів 2012 р. мовні питання знову хвилюють суспільство. Напередодні початку роботи нинішньої сесії ВР депутати-«регіонали» В. Колесніченко та С. Ківалов зареєстрували черговий мовний законопроект «Про основи державної мовної політики» (реєстр. № 9073). У ньому, як заявив народний депутат, голова парламентської фракції Партії регіонів О. Єфремов, враховано рекомендації Венеціанської комісії.

Нагадаємо, попередній проект закону № 1015-3 «Про мови в Україні» 2010 р., внесений представниками коаліції О. Єфремовим, П. Симоненком та С. Гриневецьким, визнавав українсько-російську двомовність і передбачав широке функціонування російської мови, зокрема в діловодстві, законодавстві й освіті. Документ укотре сколихнув суспільство, і Голова Верховної Ради В. Литвин направив його на експертизу Венеціанської комісії. Для правової

оцінки документа було створено робочу групу, до якої увійшли члени Венеціанської комісії й експерти Генерального директорату з прав людини і правових питань Ради Європи.

У результаті законопроект отримав негативну оцінку Верховного комісара Організації з безпеки і співробітництва у Європі в справах національних меншин К. Волленбека, який звернув увагу на ряд істотних недоліків проекту, зокрема те, що документ майже виключно зосереджується на захисті та просуванні російської мови та не передбачає належного захисту мов нацменшин. К. Волленбек зазначив, що положення законопроекту запроваджують систему, за якою російська мова користуватиметься невинуватими перевагами, які піднімуть її статус до де-факто офіційної мови. Такий розвиток подій, на думку Верховного комісара ОБСЄ, міг збільшити існуючий поділ у суспільстві за мовною ознакою та збільшити напруження між носіями різних мов. «З огляду на це я рекомендую владі України утриматися від розгляду проекту закону про мови в Україні у його теперішній формі», – зазначив К. Волленбек.

Венеціанська комісія також розкритикувала законопроект «Про мови в Україні». Зокрема, у своїх висновках комісія відзначила, що «положення проекту закону щодо російської мови можуть трактуватися як намір авторів поставити російську мову на один рівень з державною, незважаючи на Конституцію».

Тож на сьогодні, з урахуванням оцінки та зауважень Венеціанської комісії до законопроекту про мови, відзначив О. Єфремов, було розроблено та зареєстровано новий документ. Нинішній законопроект, наголошують його автори, має на меті встановити рівноправність усіх мов, які вживаються на території України. Із посиланням на «Європейську хартію регіональних мов або мов меншин» як базовий документ (Україна ратифікувала Хартію в травні 2003 р.) у мовне законодавство вводиться поняття «регіональна мова», що отримує на території її поширення такі самі права, як і державна.

Отже, на території України гарантується вільне використання регіональних мов, до яких віднесено російську, білоруську, болгарську, вірменську, гагаузьку, ідиш, кримськотатарську, молдавську, німецьку, новогрецьку, польську, ромську, румунську, словацьку й угорську; окрім цих, згідно з рекомендаціями Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин, додано русинську, караїмську та кримчацьку мови.

У запропонованому законопроекті зазначено, що для надання будь-якій мові статусу регіональної достатньо, щоб кількість осіб цієї мовної групи, які мешкають на певній території, становила 10 % і більше від загальної чисельності її населення. Чисельність регіональної мовної групи на певній території визначається на підставі даних Всеукраїнського перепису населення про мовний склад населення в розрізі адміністративно-територіальних одиниць. Таким чином, згідно з останнім переписом населення 2001 р., російська мова стане регіональною в 13 адміністративно-територіальних одиницях України з

27-ми: у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській областях, АР Крим, Києві і Севастополі; кримськотатарська – в АР Крим, угорська – у Закарпатській області, румунська – у Чернівецькій. Інші мови традиційних національних меншин України отримають захист у менших адміністративно-територіальних одиницях.

Регіональною мовою зобов'язані будуть спілкуватися і вести діловодство місцеві органи державної влади, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, установи, організації, підприємства, посадовці та службовці, а також громадяни-підприємці. Зарахування на державні посади теж відбуватиметься з огляду на знання мов нацменшин. Тож, крім російської мови (що навряд чи стане проблемою для більшості чиновників), частина посадовців у деяких регіонах змушена буде вивчити румунську, угорську чи кримськотатарську мову.

Як і слід було чекати, оцінки на адресу чергової депутатської ініціативи прозвучали досить різні, інколи – діаметрально протилежні. З одного боку, прибічники запропонованих новацій апелюють до права на мовне самовизначення й вільне користування мовами в приватному та державному житті як невід'ємного права людини і громадянина та наголошують на тому, що проект закону України «Про засади державної мовної політики» жодним чином не передбачає розвиток регіональних мов за рахунок української мови. З іншого – парламентський Комітет з питань культури і духовності відхилив законопроект про мови, внесений депутатами від Партії регіонів С. Ківаловим та В. Колесніченком, як такий, що «фактично запроваджує дві державні мови в Україні». Комітет направив документ до всіх юридичних інстанцій для проведення експертизи на предмет відповідності ст. 10 Конституції України.

Неоднозначною виявилася і оцінка законопроекту представниками деяких організацій нацменшин України. Зокрема, голова Народної ради русинів Закарпаття (що розглядається багатьма експертами в контексті сепаратистських тенденцій за неофіційної підтримки Будапешту) С. Жупан «дуже позитивно» оцінив таку ініціативу, нагадавши про те, що, на відміну від України, в усіх сусідніх державах, де проживають русини, вони визнані за окрему національність. «...Якщо закон буде проголосований, ми отримаємо законне право проголосити русинську мову регіональною... Ми будемо добиватися своїх законних прав», – заявив він.

У свою чергу президент Єврейської ради України І. Левітас наголошує: хоча ідиш – це мова українських євреїв (до речі, саме ідиш є мовою, за визнанням Венеціанської комісії, що потребує захисту), але статус регіональної вона могла б отримати тоді, якби євреї жили компактно. Євреї ж не зможуть здобути статус регіонального для своєї мови, оскільки вони розкидані по всій Україні і ніде не наберуть таку кількість, щоб отримати статус. «Ідиш просто має бути визнаний мовою євреїв України. ...Треба, щоб створили кадастр мов, які

функціонують в Україні. Ми про це вже 15 років говоримо. А цей законопроект нічим ідишу не допоможе», – відзначає він.

Глава меджлісу кримськотатарського народу М. Джемільов вважає: з огляду на те, що кримськотатарський народ є корінним у Криму, питання надання офіційного статусу кримськотатарській мові має вирішуватись незалежно від якихось регіональних мов. «Якщо вони хочуть якось підвести нашу мову під офіційний статус таким чином, ми “за”, для нас головне не форма, а зміст: кримськотатарська мова має бути офіційною в Криму». При цьому він наголошує на тому, що «такий принцип регіоналізації мов несе загрозу для держави Україна, багато регіонів у силу багатьох обставин стали російськомовними, а через регіональні мови у них взагалі зникне стимул вчити державну мову». та обіцяє, що сам за цей законопроект у Верховній Раді не голосуватиме.

На те, що законопроект не лише не допоможе вирішити проблеми з мовами більшості національних меншин, а і створить загрози для національної безпеки, вказують і експерти. Так, керівник соціологічної служби «Український барометр» В. Небоженко вважає, що автори проекту переслідували мету, зорієнтовану на східні області, – не допустити створення там нової проросійської партії лівоцентристського спрямування. «Але те, що роблять Колесніченко і Ківалов, призведе не до стабілізації ситуації на Сході, а до сепаратизму на Заході», – прогнозує політолог. Експерт нагадує, що цим тенденціям сприяють сусідні з Україною Угорщина і Румунія: Будапешт роздає паспорти угорцям, що живуть на Закарпатті, а Бухарест – румунам у Чернівецькій області. Ця проблема отримає розвиток, якщо буде прийнятий новий мовний закон: можуть з’явитися як мінімум два автономні утворення на заході країни – про таку перспективу автори проекту не думали. «Крим і Донецьк ніхто з собою не понесе, вони залишаться на місці, незалежно від того, з’явиться новий закон про мови чи ні. А ось Закарпаття і Чернівці можуть спробувати піти, особливо враховуючи, що в Угорщині прийшли до влади націоналісти, угім, як і в Румунії, які не приховують намірів повернути собі території, що раніше були в їх кордонах», – зазначив експерт.

На «величезні ризики і виклики в багатьох аспектах: у рамках мовної політики, у політиці, у фінансовій сфері», пов’язані із законопроектом, вказав і спікер В. Литвин. Він, зокрема, цілком логічно нагадав, що передбачене в законопроекті запровадження на великій частині території країни офіційного вживання, поряд з українською російською або мов інших національних меншин, вимагало б величезних бюджетних коштів. Справді, ідеться про збільшення документообігу, зростання чиновницького апарату, державне зобов’язання надати безкоштовно послуги перекладачів та багато іншого – місцеві органи влади додатково навантажені не витримають і всі витрати, пов’язані із забезпеченням використання регіональних мов, візьме на себе бюджет України. «Авантюрою» з фінансової точки зору та передумовою для введення «мовного податку» назвав законопроект і «нашоукраїнець» Ю. Єхануров.

За оцінкою експерта аналітичної групи «Левіафан» В. Мокана, «йде звичайна підміна понять: прикриваючись правами національних меншин в Україні, закріплюється особливий статус російської мови. При цьому російська не є у нас міноритарною мовою (тобто такою, яка зазнає утисків або якій загрожує зникнення), захищати які покликана Європейська мовна хартія».

Дійсно, Європейська хартія призначена для захисту міноритарних мов від поглинання їх мажоритарними, тобто спрямована на захист не всіх мов національних меншин, яких в Україні понад 100, а на захист рідкісних мов, які перебувають під загрозою зникнення. Такими унікальними мовами для України є, наприклад, кримськотатарська, караїмська, кримчацька, гагаузька мови, ідиш, але аж ніяк не російська.

Більше того, не всі європейські країни визнали за доцільне запроваджувати Хартію: з 46 членів Ради Європи 36 країн підписали Хартію, ратифікували її тільки 24 країни. Показовою є, наприклад, позиція Франції, яка підписала Хартію, але не ратифікувала її. Конституційна рада Французької Республіки визнала, що «Європейська хартія регіональних мов або мов меншин», надаючи особливі права «групам» мовців регіональних або меншинних мов у межах «територій», де послуговуються цими мовами, обмежує конституційні принципи неподільності республіки, рівності перед законом і єдності французького народу. Підписала, але не ратифікувала Хартію і Росія, хоча на її території проживає понад 100 національних меншин і мови багатьох із них потребують захисту. Не підписали і не ратифікували Хартію також Ірландія та Бельгія (прикладі яких не раз згадують прихильники двомовності в Україні), а також Португалія, країни Балтії, Албанія, Греція, Туреччина, Болгарія та Грузія.

Зазначимо також, що Україна лишається однією з небагатьох держав, яка, ухвалюючи документ, не внесла до його тексту поправки, співвідносні з національною специфікою. Наприклад, Словаччина, повноправна учасниця Хартії, піднесла відсоток національної меншини з 10 % (як у тексті) до 20 %, для можливості протидії мадяризації своїх південних районів. Європейський Союз поставився до цього як до цілком логічного кроку, що ніяк не затримує розвитку угорської меншини у цій країні. Те саме зробили Румунія та Іспанія.

Підсумовуючи, зазначимо: на сьогодні жоден із запропонованих проектів закону про мови (за останні декілька років у Верховну Раду вносилися: 2007 р. два законопроекти Н. Шуфрича і Л. Грача; 2008 р. – ініціатива В. Яворівського і П. Мовчана, а також згадані вище законопроекти 2010 та 2011 рр.) – не сприятиме досягненню суспільного компромісу на мовному ґрунті, оскільки кожен із них, за великим рахунком, виходить із політичної кон'юнктури та захищає права однієї мовної групи за рахунок інших. Вони або спрямовані на розв'язання лише проблеми функціонування української мови й ігнорують проблеми інших мовних груп, або ж використовують загалом правильну орієнтацію на забезпечення прав уживати національні мови на окремих територіях відповідно до чисельності мовців як політичної техно-

логії, покликаної акумулювати симпатії російськомовного електорату, небайдужого до питання статусу російської мови в Україні. Поки що, на жаль, зміст усіх законопроектів суперечив декларованій орієнтації на дотримання мовних прав людини та був далекий від сприяння демократії та стабільності в українському суспільстві. Тож «мовне питання» для України залишається такою собі запущеною хворобою: лікувати довго і нудно, але й забути про неї не виходить.

Імовірний розвиток подій:

– експерти прогнозують, що в разі проходження законопроекту «Про основи державної мовної політики» з'являється можливість активізації сепаратистських настроїв у деяких регіонах України;

– незважаючи на запевнення розробників законопроекту, зауваження з боку Венеціанської комісії, з огляду на недостатню вирішеність питання міноритарних мов (ідиш, караїмської мови та ін.) цілком імовірні. Це визнають навіть автори законопроекту, оцінюючи майбутні зауваження як доказ упереженості.

Актуальна прес-конференція

С. Горова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

«Галактике» в Украине – 15 лет

«15 лет корпорации “Галактика” в Украине: результаты и перспективы», – так была анонсирована тема пресс-конференции в информационном агентстве УНИАН, которая состоялась 22 сентября текущего года.

В материалах, предоставленных журналистам, подчеркивается, что корпорация «Галактика» является лидером среди разработчиков интегрированных систем автоматизации управления предприятием. Комплекс бизнес-решений корпорации «Галактика» обеспечивает поддержку спектра типовых и специализированных задач управления предприятием, холдингом, группой компаний. «Наша компания на рынке практически 25 лет. Киевский офис был организован 15 лет назад. Корпорация стабильно растет. Ежегодный рост составляет 12–20 %», – сообщил председатель совета директоров Корпорации «Галактика» Г. Гацко.

Также он проинформировал журналистов о том, что корпорация насчитывает свыше 6500 заказчиков в СНГ, среди которых: АК «Транснефть», ОАО «Машиностроительный завод “Арсенал”», ОАО «Казанский вертолетный завод», ОАО «Завод Электропульт», ЗАО «Микояновский мясокомбинат», ОАО «Русский продукт», ЗАО «Силд Эйр Каустик», ОАО «Тольяттиа-

зот», ФГУП «Каменский химический комбинат», ООО «Сыктывкарский фанерный завод», Холдинговая компания «Сибирский деловой Союз», ФГУП «Почта России», Югорский государственный университет, Дальневосточный государственный университет, подразделения НК «Роснефть» и другие.

Среди украинских заказчиков – группа компаний «Арсенал Центр», ХК «АвтоКрАЗ», Машиностроительный завод «ТЕСИС», группа компаний «СЕТАБ», ОАО «Вимм Билль Дан Украина», корпорация «ТММ», Крымская водочная компания, Бахчисарайский комбинат «Стройиндустрия», Пересечанский МЭЗ, ЗАО «Киев-Атлантик Украина», Запорожский железорудный комбинат, ЗАО «Лугцентрокуз», ООО «Фалби», ДП «Селдик», Донбасская фармацевтическая компания, Николаевский кожевенный завод «ВОЗКО», ЗАО «Винницабытхим», ООО «Укрсантарм» и др.

Директор Центрального офиса корпорации «Галактика» в Украине С. Литвиненко в своем выступлении подчеркивал, что на сегодняшний день украинскому пользователю доступен полный комплекс услуг, программных продуктов и решений корпорации «Галактика». Все услуги предоставляются в соответствии с внутренними стандартами и методологиями корпорации. Особое внимание, при этом, уделяется доступности, своевременности и качеству предоставляемых услуг и продуктов. В том числе – локализация программных продуктов под украинское законодательство. С этой целью в 1997 г. в Киеве создана полнофункциональная, региональная служба технической поддержки, которая предоставляет услуги по горячей линии, а также осуществляет мониторинг изменений законодательства.

По словам С. Литвиненко, наиболее востребованным продуктом в Украине является система «Галактика ERP», которая полностью локализована под требования украинского бухгалтерского и налогового законодательства, а также под особенности ведения бизнеса в Украине.

В целом, «Галактика ERP» – система для управления ресурсами предприятия, позволяющая в едином информационном пространстве решать задачи планирования и управления финансами (Financial Management – FM), человеческим капиталом (Human Capital Management – HCM), производством (Manufacturing Management – MM), проектами (Project Management – PM), цепочками поставок (Supply Chain Management – SCM), взаимоотношениями с поставщиками (Supplier Relationship Management – SRM), активами предприятия (Enterprise Asset Management – EAM), взаимоотношениями с клиентами (Customer Relationship Management – CRM) и другие.

«Централизованное развитие и поддержка системы “Галактика ERP” включает сбор, анализ и реализацию предложений наших пользователей. При таком подходе и количестве клиентов это позволяет саккумулировать лучшую экономическую и управленческую практику, а также предоставить к использованию и распространить инновационные решения», – обращал внимание журналистов директор Центрального офиса корпорации «Галактика» в Украине.

Руководитель отдела продаж ЦО «Корпорации «Галактика»» в Украине А. Хуторной рассказал также и о других существующих бизнес-решениях для эффективного управления предприятием. Среди них: «Галактика ЕАМ» (Enterprise Assets Management), – специализированная система управления производственными активами. «Галактика ЕАМ» позволяет осуществлять автоматизацию всей цепочки управления оборудованием, организовывать бизнес-процессы как ТОиР, так и обеспечивающих процессов, управлять активами, запчастями, персоналом, финансами, анализировать эффективность обслуживания оборудования, легко интегрируется со многими ERP-системами и имеет удобную и гибкую WEB-платформу для мобильной работы.

Также корпорация «Галактика» предлагает комплексное решение «Галактика Управление производственным предприятием», основной целью которого является повышение эффективности управления производством. Решение сочетается с современными концепциями организации производства «Точно во время», «Бережливое производство».

Отличительная особенность решения – поддержка основных бизнес-процессов производственного предприятия: управление производством, финансами, логистикой, персоналом. Состав решения может быть расширен специальными компонентами для управления ТОиР, НИОКР, финальной сборкой сложных изделий, управления подготовкой производства и др.

Также существует решение, предназначенное образовательным учреждениям, которые обладают аудиторным фондом, контингентом профессорско-преподавательского и студенческого состава, готовят специалистов в области как высшего, так и послевузовского (аспирантура, переподготовка) образования. Возможности решения «Галактика управление вузом» позволяют его эффективно использовать учебным заведениям с территориально-распределенной структурой.

Открытость решения «Галактика управление вузом» позволяет легко интегрировать его с системами, которые уже используются учебным заведением: с системами электронного документооборота, программами бухгалтерского учета, управления библиотечным фондом, системами казначейства и отраслевых ведомств, информационным порталом вуза, со специализированным отраслевым программным обеспечением. Это дает возможность построения единого информационного пространства и сохранения учебным заведением ранее сделанных инвестиций в ИТ.

«Эти три направления мы планируем активно развивать в текущем и следующем году», – подчеркивал в своем выступлении А. Хуторной.

Кроме того, решение «Галактика Прогресс» позволяет автоматизировать основные управленческие и учетные процессы предприятия среднего бизнеса (налоговый и бухгалтерский учет, отчетность по национальным стандартам бухгалтерского учета и МСФО; управление логистикой (договорная деятельность, складской учет, снабжение, сбыт, расчеты с поставщиками/получа-

телями, давальческое сырье, управление консигнационным товаром); финансовое планирование, оперативное финансовое управление; производственное планирование и управление производством; управление производственной логистикой; управление материально-техническим обеспечением; управление заказами; управление ремонтами; управление персоналом, расчет заработной платы; управление взаимоотношениями с клиентами. Решение «Галактика Прогресс» может использоваться в двух- и трехуровневой архитектуре.

Для поддержки специализированных процессов предприятия предназначены специальные решения корпорации «Галактика», которые дополняют функциональные возможности системы ERP и могут использоваться в сочетании с системой «Галактика ERP», а также с ERP-системами других производителей: интеллектуальный анализ деятельности предприятия по ключевым показателям (Business Intelligence); управление НИОКР; техническое обслуживание и ремонт оборудования (ТОРО); управление недвижимостью; консолидация и анализ Excel-отчетности; учет форменной спецодежды и вещевого имущества; планирование производства на заказ; управление финальной сборкой сложных изделий; управление подготовкой производства.

Успешная деятельность компании, являясь сама по себе положительным фактом в сфере экономической деятельности, представляет собой также убедительное свидетельство успешного внедрения инновационных технологий, формирование устойчивой тенденции внедрения современных форм совершенствования управления промышленностью.

Информация СІАЗ НБУВ

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Председатель Государственного агентства по вопросам науки, инноваций и информатизации Украины В. Семиноженко и председатель Госкомитета по науке и технологиям (ГКНТ) Беларуси И. Войтов подписали протокол о сотрудничестве и совместной деятельности, в рамках которого планируют реализовать более 20 новых совместных научно-технических проектов.

В ходе встречи В. Семиноженко и И. Войтов определили ключевые направления сотрудничества, в том числе по созданию совместных производств по выпуску светодиодных светильников, сельскохозяйственной, дорожной и лесоперерабатывающей техники, электро- и гидросиловых установок.

Кроме того, Беларусь и Украина наметили план действий по сотрудничеству в области создания и проектирования современных энергоэффективных

котлов с использованием местных видов топлива и производства лекарственных субстанций.

Стороны договорились провести в рамках Белорусской инновационной недели (14–18 ноября 2011 года, г. Минск) белорусско-украинский семинар «Наука. Техника. Инновации. Инвестиции».

Напомним, посол Украины в Беларуси В. Тихонов заявил, что Украина намерена предоставлять помощь Беларуси в строительстве атомной электростанции. Тихонов также допустил возможность того, что Украина сможет стать поставщиком ядерного топлива собственного производства в Беларусь (*Левый берег* (http://economics.lb.ua/state/2011/09/04/113169_Ukraine_i_Belarus_dogovorilis.html). – 2011. – 4.09).

* * *

Напередодні відзначення 20-ї річниці незалежності України в Національному інституті стратегічних досліджень (м. Київ) відбулася Міжнародна наукова конференція «Незалежність України в глобалізованому світі: вектори XXI століття». Науковці та експерти України, Росії, США, Японії, Польщі обговорили політичні та гуманітарні орієнтири розвитку України в глобалізованому світі, питання економічного суверенітету і сучасні підвалини національної конкурентоспроможності України та проблеми забезпечення національної безпеки.

У роботі конференції взяли участь Голова Верховної Ради України В. Литвин, радник Президента України М. Ставнійчук, заступник міністра закордонних справ України П. Клімкін.

Директор НІСД А. Єрмолаєв зазначив, що дана конференція – практичний крок на шляху експертного осмислення проблем, які постають перед Україною в сучасних умовах глобальних викликів.

За вагомий особистий внесок у зміцнення співробітництва між Україною та Словацькою Республікою та практичні здобутки у сфері розвитку українсько-словацьких відносин заступник міністра закордонних справ України П. Клімкін вручив Почесну грамоту МЗС України директору регіонального філіалу НІСД в м. Ужгород С. Мітряєвій (*Ужгород.net.ua* (<http://uzhgorod.net.ua/news/45911>). – 2011. – 23.08).

Інноваційні розробки та технології

Харьковский национальный автодорожный университет создал автомобильный двигатель, который работает на сжиженном воздухе (или сжиженном азоте). Об этом сообщил SQ ректор вуза А. Туренко. По его словам, двигатель уже изготовлен в исследовательском варианте и испытывался на автомобиле. Принцип работы такой, что в двигателе используется энергия

сжатого газа. Этот вид двигателей относится к работающим на альтернативном бензину топливе.

А. Туренко отметил, что ранее в институте был разработан гибридный двигатель (электро-бензиновый). Ученые могут переоборудовать автомобили Запорожского автозавода. Это будет проще, потому что для их сборки используются российские узлы и детали (*Status quo* (http://www.sq.com.ua/rus/news/nauka_i_tehnologii/02.09.2011/harkovskij_avtodorozhnyj_universitet_razrabotal_dvigatel_kotoryj_rabotaet_na_vozduhe). – 2011. – 2.09).

Біотехнології

Біолог В. Зінченко з Житомира пропонує українцям сіяти біля домівок *Miscanthus giganteus*. Вчений досліджує альтернативне біопаливо і стверджує – це прямий шлях аграрної України до енергетичної незалежності.

Miscanthus giganteus трава, висотою до п'яти метрів. Готовий продукт – пілети з пресованої трави. Європа готова купувати тонну за 100 євро. Гектар трави – це двадцять тон палива, або – 2 тис. євро. Два кілограми рослини дають стільки само тепла як кілограм вугілля.

Вчений задоволений – трава непресована горить довго. Не як сіно, а як дерево (*Біолог з Житомира винайшов альтернативне біопаливо // Репортер* (<http://reporter.zt.ua/news/3720-biolog-z-zhitomira-vinayshov-alternativne-biopalivo>). – 2011. – 17.08).

Інформаційні технології

Голова Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України, академік НАНУ В. Семиноженко:

«Вітчизняний ІКТ-сектор має колосальний потенціал зростання і конкурентоспроможності. Сьогодні, за даними Державної служби статистики України, у сфері інформатизації працює 3119 підприємств, основним видом діяльності яких є надання послуг у цій сфері. З них, за оцінками профільних асоціацій, майже 2 тис. компаній спеціалізуються на розробці програмної продукції. Кількість ІТ-спеціалістів в Україні наприкінці 2010 р. становила приблизно 215 тис. осіб, з яких понад 20 тис. – сертифіковані висококласні програмісти, що працюють на експорт. П'ята частина ринку регіону ЕМЕА (Європа, Близький Схід і Африка) належить українським програмістам. З десяти провідних аутсорсингових ІТ-компаній Східної та Центральної Європи сім є повністю українськими або мають офіси в Україні. Київ увійшов у топ-50 міст для аутсорсингу за версією Tholons. Україна також з'явилася в топ-12 країн-розроб-

ників ігор в Європі. До рейтингу кращих західні дослідники не вперше зараховують вітчизняні компанії Luxoft, Miratech, GlobalLogic і SoftServe. У 2011 р. Україна перемогла в номінації “Аутсорсинг – місце призначення року” в рамках European Outsourcing Excellence.

За результатами дослідження Gartner, Україна входить до п’ятірки світових лідерів за обсягами експорту програмної продукції, поступаючись Індії, Китаю і Росії та випереджаючи Бразилію. Однак п’яте місце – це лише 1 % від загального обсягу світового ринку програмного забезпечення. У 2010 р. виручка українських компаній від експорту ПЗ становила орієнтовно 1 млрд дол., тоді як річний обсяг ринку програмування на експорт Індії сягає 34 млрд дол., Китаю – 28 млрд дол., Росії – 2,65 млрд дол. Загалом світовий ринок ПЗ оцінюється у 90 млрд дол. Це означає, що потенціал вітчизняної ІТ-галузі, що склався стихійно (тобто за відсутності цілеспрямованої державної політики), незабаром може знецінитися під тиском агресивних наступальних стратегій країн-конкурентів, які в контурах нової світової системи поділу праці абсолютно чітко роблять ставку на експорт ІТ-послуг.

ІКТ наразі є безперечним лідером за темпами річного зростання. До 2015 р. обсяг експорту програмного забезпечення може сягнути 5 млрд дол., що зрівняно, наприклад, із доходами від експорту металургійної продукції. Експорт ІТ-послуг – найяскравіший серед інших секторів економіки приклад того, як можна швидко забезпечити вирівнювання торгового балансу країни. До того ж, нарощування питомої ваги ІКТ-сектору дасть можливість збалансувати структуру економіки на користь високотехнологічних галузей. Але щоб усе це реалізувати, слід вести правильну державну політику, створити достатню законодавчу базу.

Уряд України реанімував реалізацію Національної програми інформатизації. В її рамках цього року в Державному бюджеті України заплановано до виконання 59 програм на загальну суму 1,1 млрд грн, у тому числі інформатизація та комп’ютеризація загальноосвітніх шкіл, створення комплексної інформаційної системи Державтодору; функціонування Державного реєстру виборців і багато інших програм, спрямованих на розробку та впровадження інтегруючих та типових рішень у різних сферах державного управління та надання публічних послуг населенню. Крім того, програма інформатизації, яка, як відомо, була ухвалена ще в 1998 р., починає набувати і регіонального виміру.

У 2011 р. було вдвічі збільшено обсяг коштів, виділених на інформатизацію на регіональному рівні. При Державному агентстві з питань науки, інновацій та інформатизації створено Раду керівників регіональних програм інформатизації. Наразі програми інформатизації реалізуються в 14 регіонах України. Ще в шести областях розробка програм перебуває в роботі» (*Семиноженко В. На нас чекають інші 20 років // Урядовий кур’єр (<http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/na-nas-chekayut-inshi-20-rokiv/>). – 2011 – 27.08*).

* * *

Українські фахівці розробили власну «Систему 112» на основі найсучасніших технологій та з урахуванням усіх особливостей її роботи в Україні.

Ще кілька років тому керівництво МНС звернулося до президента Національної академії наук України Б. Патона з проханням залучити найбільш перспективні та фахові підрозділи НАНУ до роботи над проектуванням «Системи 112». У свою чергу для вирішення цього завдання Борис Євгенович звернувся до Інституту проблем математичних машин і систем НАНУ, який займається розробкою та впровадженням найсучасніших інформаційних систем. Одна з його розробок – система «Рада», яка забезпечує роботу парламенту.

У 2009 р. було укладено договір між МНС та інститутом. Почалася активна робота: міжвідомчою групою, створеною згідно з постановою Кабінету Міністрів, було розроблено близько 76 технічних вимог до проекту. З їх урахуванням інститутом та залученими проектувальними організаціями опрацьовано концепцію системи та технічну документацію. Усі зауваження причетних до проекту міністерств та відомств було враховано, а технічне завдання – затверджено. У підсумку договір успішно виконали, акти прийому робіт підписані. Проте зі зміною керівництва МНС процес призупинився.

М. Рижухін, генеральний директор товариства з обмеженою відповідальністю «Спеціальні інтегральні системи» (генпідрядник з розробки та впровадження «Системи 112»):

«Впровадження “Системи 112” – це інфраструктурний проект, який відповідає українським реаліям. Усе зроблено на основі найсучасніших технологій, з урахуванням перспектив розвитку.

За власні кошти проектувальники створили повнопрофільний моделюючий комплекс, на якому були проведені всі навантажувальні тести, у чому на власні очі пересвідчилися спеціалісти МНС та інших екстрених і спеціальних служб. Результати позитивні, і МНС це бачило та знає. Фактично все готове, перевірене, і треба запускати робочий проект. Немає жодних проблем у тому, щоб система була інтегрована із зовнішнім оточенням та забезпечила необхідні функції інтелектуального опрацювання екстрених викликів, які надходять як з мобільних та фіксованих телефонів, так і в автоматичному режимі з техногенно небезпечних та інших об’єктів.

Вже сьогодні українські фахівці готові оснастити, скажімо, головне управління МНС в Київській області, яке, без перебільшення, стане підрозділом завтрашнього дня».

А. Морозов, директор Інституту проблем математичних машин і систем Національної академії наук, член-кореспондент НАНУ:

«Розроблена система не має аналогів у світі щодо інтелектуальних можливостей, використання найсучасніших технологій, гнучкості впровадження, си-

стемної інтеграції й нарощування своїх можливостей, та може експортуватися до інших країн. Технології настільки гнучкі, що їх можна впроваджувати як у Китаї, так і в пострадянських країнах.

Технічне завдання і технічно-робочі проекти “Системи 112” готові. Усі процеси успішно промодельовані, тести пройдені. Можна дуже швидко провести робоче проектування і запустити систему.

Вітчизняна система контролюватиме роботу всіх екстрених служб і отримуватиме від них звіти. Наприклад, міліція вже не зможе сказати, що вона не отримувала виклик, адже реєструватиметься кожний телефонний дзвінок. Уся інформація централізована, і вона буде безпосередньо доступна керівництву держави. Крім того, інформація повністю захищена, і, скажімо, витік конфіденційних даних практично не можливий.

На впровадження вітчизняної розробки по всій Україні потрібно 3–5 років.

Цей проект цілком відповідає месиджу Прем’єр-міністра М. Азарова щодо необхідності заміщення імпорту власною високотехнологічною продукцією » *(Процишин В. Навіщо нам позавчорашині технології? // Урядовий кур’єр (<http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/navisho-nam-pozavchorashni-tehnologiyi/>). – 2011 – 27.08).*

* * *

Украинская «Википедия» по числу статей вышла на 14 место среди 282 «Википедий» на разных языках мира. Об этом сообщил представитель ресурса в Украине Ю. Пероганич.

Он отметил, что в украинской «Википедии» было 311 200 статей, а у норвежцев – 311 199. Статья о «Белках» – остановочном пункте ЮЗЖД – стала 311200. Автор статьи – А. Гончаров, редактирует «Википедию» с 2005 г. и за это время начал более 1300 новых статей и сделал более 60 тыс. изменений, заняв среди редакторов украинской «Википедии» 11-е место по активности.

Еще в начале августа этого года у «Википедии» на норвежском было на 3100 статей больше, чем на украинском. За последний месяц норвежскую «Википедию» редактировали 1984 человек, а украинскую – 1589.

По охвату интернет-аудитории «Википедия» в Украине занимает шестое место с показателем 60 % *(Левый берег (http://lb.ua/news/2011/09/03/113116_Ukrainskaya_Vikipediya_obognala_.html). – 2011. – 3.09).*

* * *

Разработками десятиклассника Ф. Ходченко заинтересовались ученые Института телекоммуникаций и глобального информационного пространства Национальной академии наук (НАН) Украины. На всеукраинской летней школе информационно-телекоммуникационных технологий от Малой академии наук юноша представил программный модуль для работы с 3D графикой.

За словами заступника директора інститута А. Лебеда, модуль, який створив учень, можна використовувати в дорослих розробках, в тому числі і в інституті.

За декілька років Ф. Ходченко створив електронну бібліотеку з масою готових інструментів, яка дозволить програмістам, розробляючим ігри або наукові проекти, вдесятеро скоротити час роботи по створенню 3D-графіки. Школьник передбачив, що модуль можна встановити в будь-який проект.

З допомогою модуля Федора можна швидше писати не тільки ігри, а й створювати цілі наукові проекти. Це хлопець хоче довести вже в наступному році – на наступному конкурсі науково-дослідницьких робіт МАН, розробив уже фізичний движок для систем моделювання.

Наприклад, допустимо «Укртелеком» хоче впровадити у себе нове обладнання, причому миттєво. Часу на навчання персоналу не вистачає, а й допускати до дорогих агрегатів неготовлені кадри не хочеться. В цьому випадку можна створити модель цілого комплексу механізмів в 3D, причому не просто візуалізувавши її, а задавши реальні фізичні параметри, зробити цінний симулятор з точними розрахунками, що дозволяють проводити інженерні випробування (*Гончарова В. Школьник из Мариуполя заинтересовал ученых Национальной академии наук // Донбасс (<http://donbass.ua/news/region/2011/08/19/shkolnik-iz-mariupolja-zainteresoval-uchenyh-nacionalnoi-akademii-nauk.html>). – 2011. – 19.08.*)

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Перший тривожний сигнал для України – це зростаючий дефіцит кваліфікованих ІТ-кадрів.

Темпи поступу індустрії значно випереджають здатність вітчизняної системи освіти готувати фахівців на необхідному рівні. За оцінкою профільних асоціацій, лише приблизно 10–15 % випускників ІТ-спеціальностей відповідають вимогам ринку і тому відразу влаштовуються працювати за фахом. Іншим доводиться доводитися або самостійно, або за рахунок роботодавця. Причина в тому, що в освіті існує власна система розробки освітніх стандартів, яка формується відповідно не до вимог ІТ-галузі, а до можливостей і потреб ВНЗ.

Останнім часом українські ІТ-компанії дедалі частіше змушені залучати до виконання своїх замовлень працівників з інших країн. Це абсурд: працюючи на експорт, імпортувати робочу силу. Ще більшим абсурдом виглядає рішення про 20 % скорочення держзамовлення на підготовку фахівців у сфері ІТ, яка сьогодні дає до 3 % ВВП, а до 2015 р. може сягнути 8 % ВВП. Виходячи з прогнозних розрахунків темпів зростання вітчизняної ІТ-індустрії (35–40 % на рік), до 2015 р. з'явиться 168 500 нових вакансій, з них 106 тис. в експорті, /62,5 тис. на

внутрішньому ринку. Дефіцит фахівців щонайменше 91 тис., а якщо врахувати нинішній стан системи освіти, дефіцит становитиме майже 75 %.

Роль держави тут повинна полягати насамперед у створенні умов для розробки сучасної кваліфікаційної рамки за безпосередньою участю ІТ-бізнесу; посиленні так званих освітніх ІТ-кластерів, тобто ВНЗ тих міст, де ІТ-спеціальності вже викладаються на високому рівні (Київ, Харків, Львів, Донецьк, Луганськ).

Не менш важливо піднімати ІТ-освіту в школах, адже зниження коефіцієнта корисної дії вишівських випускників технічних спеціальностей значною мірою спричинене низьким рівнем шкільного викладання математики та інформатики (*Семиноженко В. На нас чекають інші 20 років // Урядовий кур'єр (<http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/na-nas-chekayut-inshi-20-rokiv/>). – 2011 – 27.08*).

Наукові видання

В Україні при участии отечественных ученых-социологов вышло пособие «Социальная глобалистика». Об этом сообщил проректор по науке Межрегиональной академии управления персоналом, доктор политических наук, профессор Н. Головатый. По мнению одного из авторов, Н. Головатого, на сегодняшний день процессы глобализации составляют большую угрозу для существования малых народностей. В то же время, как отмечает автор, эти процессы могут привести к увеличению более чем на 30 % количества государств в мире – с 200 до 300 и даже 350.

Презентованный проект, по словам Н. Головатого, является совместным трудом 19-ти высококвалифицированных ученых-педагогов высшей школы Украины, России и Беларуси. А основная проблема пособия – глобализация – рассматривается с точки зрения государственного управления, философии, социологии, политологии, истории и даже технических наук.

Данный проект в определенной мере приурочен к 50-летию возникновения термина «глобальный», который, по словам профессора, впервые появился в его современном значении в 1961 г. в Оксфордском словаре английского языка (*GolosUA.com(http://www.golosua.com/main/article/politika/20110901_ukrainskie-uchenyie-sotsiologi-obespokoilis-problemoy-globalizatsii). – 2011. – 1.09*).

Наука і влада

Глава парламенту України В. Литвин вручив відзнаки Верховної Ради України співробітникам Національної академії наук України. За заслуги перед українським народом, вагомий особистий внесок в інноваційний розвиток

держави, значні наукові здобутки, багаторічну творчу плідну працю Почесними грамотами Верховної Ради України нагороджені: завідуючий сектором Інституту надтвердих матеріалів НАНУ М. Бондаренко, радник Президії НАНУ І. Дзюба, завідувач відділу Інституту надтвердих матеріалів НАНУ С. Івахненко, завідувач відділу Н. Колесніченко, директор Центру аерокосмічних досліджень Інституту геологічних наук НАНУ В. Лялько, старший науковий спіробітник Інституту надтвердих матеріалів НАНУ В. Ткач, заступник директора Інституту молекулярної біології і генетики НАНУ М. Тукало, заступник директора Інституту надтвердих металів В. Туркевич. Ряд співробітників отримали цінні подарунки (*Офіційний сайт Верховної Ради України* (http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/publish/article/news_left?art_id=282865&cat_id=37486). – 2011. – 7.09).

* * *

Ю. Ковбасюк, доктор наук з державного управління, президент Національної академії державного управління при Президентові України:

«Розвиток сучасних державотворчих процесів в Україні характеризується динамічністю та прагматизмом, прагненням усіх суб'єктів державно-управлінських відносин узгодити державницькі інтереси з інтересами громадянського суспільства та правами і свободами людини й громадянина.

Саме такий алгоритм розвитку держави і суспільства сьогодні найоптимальніший з огляду на масштабні політико-правові, управлінські, соціально-економічні, бюджетно-фінансові та інші реформи, започатковані в 2010–2011 рр.

Водночас реалізація цих реформ, покликаних забезпечити системний розвиток України як провідної європейської держави, видається малоефективною в разі браку потужного центру генерування та координації відповідних реформ. Нині такий центр реформ утвердився передусім в особі Президента України і створених ним органів.

Президент України як глава держави виступає від її імені, гарантує державний суверенітет і територіальну цілісність країни, додержання Основного закону, прав і свобод людини та громадянина. При цьому після відновлення Конституції у редакції 1996 р. глава держави наділяється значними повноваженнями у сфері виконавчої влади.

Згідно з ч. 1 ст. 106 він утворює, реорганізує й ліквідує за поданням Прем'єр-міністра міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, призначає за поданням Прем'єр-міністра членів уряду, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій і припиняє їхні повноваження на цих посадах.

Згадані та інші конституційні завдання, функції і повноваження глава держави здійснює на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачений

Конституцією і законами. Зокрема, він видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території нашої країни. Важливими для вітчизняного державо- та правотворення є й інші правові акти Президента: Послання до народу і парламенту про внутрішнє та зовнішнє становище країни, законодавчі ініціативи, вето, директиви і доручення.

Водночас питання нормотворчої діяльності Президента, які є важливим елементом його правового статусу, а також питання її нормопроектного забезпечення залишаються актуальними і до цього часу недостатньо дослідженими».

Ю. Барабаш, доктор юридичних наук, Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»:

«Запровадження поста Президента України спонукає до переосмислення досвіду, проблем і перспектив подальшого розвитку цього інституту.

Такі наукові розвідки мають стосуватися не лише генезису президентства, а й державно-управлінського та правового статусу глави держави на сучасному етапі державного будівництва, його функцій і повноважень, управлінських механізмів їх реалізації, взаємодії з іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами.

Вони також мають поєднувати в собі теоретико-методологічні та практично-прикладні аспекти, обґрунтовувати перспективні управлінські моделі лідерства Президента в модернізації держави. При цьому наукове дослідження інституту президентури не повинно обмежуватися використанням творчого потенціалу фахівців з державного управління. Проблеми, які досліджуються в державному управлінні, зокрема і щодо оптимізації управлінських механізмів нормопроектного забезпечення діяльності Президента, не можуть бути конструктивно розв'язані без участі представників юридичної науки.

Видана в академії монографія “Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення”, яскраво підтверджує тезу про перспективність використання здобутків вітчизняної юридичної науки в державно-управлінських дослідженнях.

Важливе місце в системі повноважень Президента належать його правозахисним повноваженням. Адже він згідно з ч. 2 ст. 102 Конституції є гарантом прав і свобод людини та громадянина, тобто центральним суб'єктом у державі, який зобов'язаний утверджувати і гарантувати ці права і свободи. Причому гарантії цих прав визначаються виключно законами. Тож глава держави наділений повноваженнями щодо ініціювання відповідних законопроектів (ст. 93 Конституції), а також ветовання законів, прийнятих Верховною Радою, передусім з мотивів недотримання прав і свобод людини.

Поряд з цим він має не лише загальні, а й спеціальні повноваження щодо захисту прав і свобод людини, передусім особистих прав людини – права на свободу, на громадянство тощо. Для здійснення правозахисної діяльності Президент наділений і виключними повноваженнями щодо прийняття до громадянства і надання притулку в Україні та помилування.

Здійснюючи свої арбітражні повноваження, глава держави припиняє повноваження Верховної Ради, якщо протягом 30 днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися; припиняє повноваження Прем'єр-міністра і приймає рішення про його відставку; звільняє з посади Генерального прокурора; скасовує акти Кабінету Міністрів та акти Ради міністрів АР Крим; приймає рішення про припинення громадянства України» (*Інститут Президента: 20 років практики / Розмову за круглим столом провела І. Нагребецька // «Урядовий кур'єр» (<http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/institut-prezidenta-naukovo-praktichni-aspekti-pol/>). – 2011. – 23.08).*

Проблеми інформатизації

І. Терещенко, в. о. мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ЕЛЕКТРОННО- ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ, ПОСЛУГ ТА СУЧАСНА БІБЛІОТЕЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Стаття присвячена висвітленню особливостей та проблем формування національного електронно-інформаційного ринку та діяльності бібліотек.

Ключові слова: інформаційний ринок, інформаційний продукт, бібліотека, бібліотечні послуги, інформація, інформаційне забезпечення, Інтернет.

Розвиток та становлення глобального інформаційного суспільства характеризується і стотними змінами в усіх сферах життєдіяльності людини та висуває нові вимоги до всіх учасників інформаційного ринку.

Виникає дедалі більша кількість потоків інформації, з'явилася можливість вільно обмінюватись ідеями та знаннями, запроваджувати їх у життя. Інформація перетворилася на ресурс, стала предметом дедалі більш ефективного використання в усіх сферах суспільного життя.

Інформатизація суспільства відкриває перспективи функціонування бібліотеки як інтелектуально-виробничої системи. В умовах ринкової економіки формується динамічне ринкове середовище у сфері обігу інформаційних ресурсів, в якому бібліотеки мають стати активними учасниками. Сьогодні розвивається процес формування цілого спектра електронних інфор-

маційних продуктів та послуг, пропонованих бібліотеками своїм користувачам у рамках становлення ринку інформації та інформаційних послуг. Цей процес розвивається та має великі перспективи.

Електронні ресурси поступово стають основним джерелом інформації та забезпечують нову перспективу для бібліотек як сучасних інформаційних центрів.

Ринкові умови спонукають бібліотеки до участі в розвитку інформаційних процесів у специфічних для них формах організації.

Інформаційний ринок за оборотом і темпами зростання в більшості розвинутих країн далеко випереджає ринок матеріальних продуктів і послуг.

У рамках економіки розвинутих країн відбулося відокремлення секторів з виробництва ЕОМ, електронних компонентів, комунікаційної техніки, програмного забезпечення, сервісного обслуговування тощо. Вони утворюють інформаційну (комп'ютерну) промисловість, або індустрію. Як показав досвід цих країн, розвиток інтелектуального, а особливо інформаційного ринку є головним фактором інформатизації суспільства [1].

Закон України «Про науково-технічну інформацію» дає визначення інформаційному ринку: «Інформаційний ринок – це система економічних, організаційних і правових відносин щодо продажу і купівлі інформаційних ресурсів, технологій, продукції та послуг» [2].

Інформаційний ринок являє собою сферу товарного обміну, де виникають і реалізуються відносини, пов'язані з процесом купівлі-продажу і має місце конкретна діяльність з організації руху інформаційних продуктів від виробників до споживачів. Поняття ринку того чи іншого інформаційного продукту для інформаційної структури надзвичайно важливе: цей термін дає змогу визначити, крім усього іншого, усю сукупність інформаційних структур, що функціонують у цій системі обміну, а це дає можливість виявити потенційних і реальних конкурентів і споживачів. Такі відомості є основою для аналізу діяльності інформаційної структури, планування її стратегії і тактики.

Структура інформаційного ринку безпосередньо пов'язана з інформаційними потребами. Формування інформаційного ринку відбувається водночас із розвитком інформаційної індустрії [1].

У ринкових умовах господарювання інформація стає товаром, який має соціальні, якісно-кількісні, вартісні виміри та характеристики, своїх виробників і своїх споживачів. В іншому аспекті вона являє собою семіотично (знаково) уречевлені знання та відомості, зорієнтовані на задоволення ментальних (духовно-інтелектуальних) потреб людини й організаційно-виробничих, політичних потреб суспільства. З одного боку, інформація є продуктом інтелектуального опрацювання більших чи менших масивів знань, а з іншого – підґрунтям для подальшого використання з метою виготовлення конкретного товару, здійснення конкретного виробничого процесу тощо. Залежно від призначення інформація набуває тієї чи іншої форми (книга, стаття, аналітична довідка, рекламний проспект, автоматизована база даних і т. ін.). Таким чи-

ном, інформаційний ринок – це ринок інформаційних продуктів та послуг (ІПП), де діють усі обов’язкові атрибути: закони попиту і пропозиції, життєвий цикл товару, ціна тощо.

В Україні є всі умови для формування та регулювання національного інформаційного ринку. Спираючись на існуючі ринкові механізми, світовий досвід та рекомендації, можна визначити організаційні й економічні аспекти створення вітчизняного ринку ІПП, виявити його труднощі і проблеми. До організаційних аспектів належить вирішення питань нормативно-законодавчої бази, правового захисту, структуризації за формами власності, підпорядкованістю та виробничими проектами інформаційних структур, розбудови інфраструктури [3]. Економічні аспекти формування ринку ІПП розкриваються через закони попиту й пропозиції, які, у свою чергу, визначають життєвий цикл ІПП, їх ціни, джерела фінансування.

Інформаційний попит зумовлює сукупність характеристик ІПП (кількість, якість, обсяг, вид тощо), які необхідні споживачеві в певний час, у певному суспільному оточенні для вирішення поставлених завдань.

Інформаційна потреба проявляється у прагненні використовувати інформацію не тільки як відтворюваний продукт праці, але і як відбиття об’єктивної реальності навколишнього середовища для підтримки й розвитку матеріальних та духовних основ суспільства. Потреби визначають зміст, обсяг, структуру, динаміку попиту, тому потреба є первинною відносно попиту і підлягає вивченню в першу чергу. Найкраще сутність інформаційної потреби розкривається через отримання відповідей на систему запитань:

- що? – змістова спрямованість і характер інформаційної потреби (інформації);
- хто? – структура споживачів;
- скільки? – обсяги, якість, інші характеристики інформації;
- навіщо? – сфера використання інформації;
- як? – шлях і вид отримання та передачі інформації.

Залежно від часу запиту і критеріїв охоплення всі види інформації можна класифікувати таким чином:

- ретроспективні, поточні і перспективні, тобто йдеться про потребу в раніше опрацьованих даних (об’єктах застосування) для аналізу досягнутого, для актуалізації проблем, над якими працює споживач, і використання розробок у майбутньому;
- нормативні, фактичні, додаткові (потрібні для планування, техніко-економічного обґрунтування тощо);
- тематичні, галузеві, бібліографічні, картографічні, аналітичні, довідкові, концептуальні тощо.

Кожен вид має якісно-кількісні характеристики (актуальність, новизна, надійність, обсяг), вартісні виміри, життєвий цикл відповідно до наукового та соціально-економічного рівнів розвитку суспільства.

Задовольняється інформаційна потреба відповідними шляхами і способами передачі інформації (на паперових, магнітних, оптичних носіях, через мережі зв'язку, на запит, циклічно, у встановлені строки).

Діяльність ринку ІПП, так само як усіх інших ринків товарів і послуг, пов'язана з формуванням рівнів, співвідношень і структури цін, ліквідацією дисбалансів між вартістю товару та матеріально-виробничими витратами, встановленням на цій основі рівноваги законів попиту і пропозиції. Як відомо, ці закони визначають еквівалентність обміну, співвідношення товарних і грошових потоків, рівень платоспроможності, асортимент товару, його якість і кількість. Тільки враховуючи ринкові вимоги та правила, можна виробити механізм рівноваги між цими законами та умови їх дії, відповідно, визначитися з усіма характеристиками цін.

На жаль, в Україні інтелектуальний продукт сьогодні оцінюється дуже низько. Щоправда, уже практикується плата за авторську ідею, за інтелектуальні розробки на підставі договірних відносин, але вони оцінюються певним процентом від вартості проекту (бізнес-плану), мови ж про участь у розподілі очікуваних результатів (прибутків) нема. А тим часом світова практика показує, що високоякісна інформація, за наявності спеціалістів, які вміють кваліфіковано з нею працювати, дає імпульс усім виробничим процесам, збільшує ефективність підприємницької діяльності.

Використання інформаційних продуктів та послуг найчастіше не дає швидких результатів, але саме вони є рушійною силою прогресу, і тому потрібно розв'язати цілий ряд проблем. Серед них найважливішими є такі:

- підвищення ролі комерційних структур у фінансуванні закупівель матеріальних інформаційних засобів, розвитку телекомунікацій, мереж зв'язку, поповненні інформаційних фондів;
- надання інформаційній сфері пріоритету, у зв'язку з чим належить здійснити відповідний перерозподіл бюджету, розширити можливості отримання інвестицій та ін.;
- забезпечення і захист авторських прав;
- налагодження державного статистичного обліку наявності баз даних, обчислювальної техніки, створення системи матеріального забезпечення, надходження оперативних даних про виробників і споживачів інформації, про посередників, операторів мереж зв'язку, про потребу в кадрах тощо [4].

Український інформаційний ринок має свої особливості. Формування українського ринку інформаційних послуг перебуває на початковій стадії і характеризується низьким рівнем структурованості, насамперед спеціалізації послуг і розподілу сфер діяльності. Також розвиток інформаційного ринку за традицією йде від центру до регіонів – більшість структур інформаційного бізнесу зосереджено в столиці. Але беручи до уваги потенціал України, у близькій перспективі можна очікувати створення в країні ринку інформаційних продуктів і послуг, аналогічного за значущістю та прибутковістю відповідним ринкам країн Європи [5].

У цивілізованому світі бурхливо розвиваються цифрові технології, відбувається колосальний щосекундний обмін інформацією і знаннями. Проте за кількістю комп'ютерів на тисячу жителів Україна відстає від середньосвітового рівня у 3,5 раза (від ЄС – майже у 10 разів), а за кількістю інтернет-хостів на тисячу жителів від середньосвітового рівня – у 15,6 раза, ЄС – у понад 45 разів.

За даними досліджень компанії Milliwatts Marketing Group, Україна замикає десятку країн Європи, в яких налічується найбільша кількість користувачів Інтернету.

У вересні 2009 р. українська інтернет-аудиторія налічувала 10,4 млн осіб, говориться в дослідженні компанії. За цим показником Україну значно випереджають Польща (20 млн), Туреччина (26,5 млн) та Росія (45,3 млн). Абсолютним же лідером у Європі за кількістю інтернет-користувачів є Німеччина (54,2 млн).

Видання Ukrainian Watcher відзначає, що за великої кількості програмістів високого класу в Україні мало великих популярних інтернет-проектів [6].

Сьогодні поєднуються сучасні високотехнологічні інформаційно-місткі матеріальні виробництва та інформаційно-технологічні і комунікаційні галузі сфери послуг. У всьому світі сфера послуг (торгівля, фінанси, платежі, податки, продаж квитків, замовлення на готелі і ресторани, транспорт, ремонт, телефонізація, телебачення, радіомовлення, ЗМІ, наукові дані, інновації, проекти, технології, дослідження ринків, пошукові системи, менеджерські, бухгалтерські, програмні послуги тощо) стає онлайнвою, дистанційною, миттєвою, недорогою, необмеженою у своїй потужності й масштабах.

Проте в Україні поки що цей сектор розвивається досить кволо й односторонньо, в основному як комунаційна система. По-перше, послуги Інтернету є недоступними для основної частини населення через технічні причини, відсутність необхідних інфраструктурних комплексів (як у сільській місцевості і віддалених районах), надвисокі тарифи за входження й отримання інформації з мережі. По-друге, надто дорогими для домашнього використання залишаються комп'ютери з інсталяційними і сервісними приладами. Це не дає змоги розширити кількість користувачів інформаційно-технологічних (ІТ) послуг і серйозно збільшити їх обсяг. По-третє, державні органи й установи все ще продовжують використовувати неелектронні способи поширення інформації, листування, приймання і передавання довідок, документів, платежів, розміщення замовлень, здійснення продажів і закупівель тощо. Також гальмується розширення сфери інформаційно-електронних послуг і внаслідок обмеженості складу та низької якості продуктів, що розповсюджуються в онлайн-режимі: товарів, послуг, інформації, програм, з'єднання з пошуковими системами, трейдингу, банкінгу, зведення новин тощо. Пов'язано це з децю низькою конкуренцією на ринку інтернет-послуг, монополізацією аналогового кабельного зв'язку, низькою технічною і програмною забезпеченістю сервіс-

провайдерів, а також незначним за масштабами попитом на послуги веб-комерції [7].

Більш високу динаміку має розвиток мобільних комутаційних послуг. Найпопулярніший спосіб доступу – підключення на домашній комп'ютер або ноутбук. Цікаво, що, за словами керівника проекту Opinion компанії InMind І. Дубінського, близько половини жителів сіл користуються Інтернетом за допомогою мобільного телефону.

За даними компанії InMind, 32 % (або 12,6 млн) українців віком від 15 років користуються Інтернетом раз на місяць і частіше. 3,2 млн з них живуть у шести найбільших містах країни, 4,8 млн – в інших містах з населенням понад 50 тис. жителів, 4,6 млн – у містах та селах з населенням менше 50 тис. осіб. 21 % інтернет-користувачів, або 8,2 млн осіб користуються мережею щоденно або майже щоденно. Найбільшу частку аудиторії (59 %) становлять молоді особи 15 – 29 років. Людей віком від 60 років серед інтернет-користувачів лише 3 % [8].

Однак, незважаючи на надзвичайний щорічний ефект масштабу (кількість абонентів мобільної телефонії збільшується щорічно у 2,5–3 рази), компанії-оператори здійснюють політику надвисоких тарифів, що включають монополні надприбутки. Якщо в зовнішньому світі середні ставки тарифів мобільного зв'язку за 2006–2007 рр. знизилися на 32 % (у Європейському Союзі – на 38 %), то в Україні, за статистичними зведеннями, вони не знизилися на жоден відсоток.

Проте в Україні законодавство, яке сприяє розвитку і нормалізує відносини на інформаційно-електронному ринку, усе ще потребує вдосконалення. Це стосується підтримки конкуренції в інформаційно-технологічних мережах, формування тарифів, захисту прав користувачів, безпеки інформації, приховування і зловживання комерційною інформацією [7].

Сьогодні в Україні принципове значення має також раціональна організація електронного (онлайн) ринку – сфери обміну і торгівлі інформацією. Спираючись на досвід високорозвинутих країн, можна виділити декілька особливостей його функціонування. Цей ринок у переважній більшості – віртуальний (нефізичний) і максимально асиметричний щодо розподілу інформації про товари між продавцем і покупцем. Наслідком є ефект недовіри, що панує на ринку.

Інформаційний ринок не є просторовим, а тому потенційно необмежений у масштабах концентрації операцій; така необмеженість ринку випливає з універсальності й нестаріння його продукції і безкінечної вирішальної спроможності його комунікаційних, демонстраційних і платіжних систем.

Водночас безкінечність можливостей множення однієї й тієї ж виробленої інформації породжує ефект ринкового масштабу, коли прибутки утворюються і множаться тільки після виходу на певну кількість отримувачів інформації. Надприбутки інформаційно-технологічних компаній є наслідком не виробництва, а

множення інформації, і найнижчі середні витрати (одноразові – при виробництві оригіналу і поточні – при його копіюванні та передачі через Інтернет) має той, хто охоплює більший сегмент ринку. Наслідком є об'єктивна необхідність захоплення компаніями дедалі більшої частки користувачів мережі, стратегія недопущення конкурентів через закритість модулів програмного забезпечення, недопущення до певних інформаційних ніш, безкоштовне розповсюдження програмного забезпечення свого виробництва і підключення до платіжних систем, підтримка несумісності технологій, створення цінових і технічних бар'єрів для входження в ринок за окремими позиціями нових підприємств [7].

Специфічна особливість попиту на бібліотечно-інформаційну продукцію полягає в тому, що він за своїм характером відзначається чіткою сегментованістю і зазвичай індивідуалізованістю. Відомо, що споживацький попит на друковану та іншу продукцію, якою володіє бібліотека, а також на її інформаційну продукцію формував читач, а сучасний споживач переважно більшістю не є носієм такого попиту через зменшення інтересу до читання. Зміни в структурі попиту у бік збільшення частки машинозчитуваної інтелектуальної продукції поставили бібліотеки, з їх традиційною паперовою технологією, у невідгдане становище, відразу скоротивши сферу їх впливу.

Ситуацію погіршила погана матеріально-технічна база і відсутність фінансів на переустаткування сучасною комп'ютерною технікою. На зміну і зменшення читацького попиту вплинув загальний спад у духовному житті українського суспільства, особливо молоді. Соціологи констатують зниження потреби в читанні (за наслідками останніх опитувань, проведених бібліотеками, половина респондентів відповіли, що не мають потреби в користуванні бібліотекою), пояснюючи це не тільки поширенням ПК та аудіовізуальної техніки, а й зменшенням вільного часу в людей, змушених витрачати його на пошуки додаткового заробітку. Усе це змусило бібліотеки шукати інші шляхи і методи формування своєї споживацької аудиторії.

Бібліотечно-інформаційний ринок має яскраво виражену сегментованість, яка нерідко доходить до того, що індивідуальний споживач розглядається як окремий ринковий сегмент. Це пояснюється як якостями самої бібліотечно-інформаційної продукції, характером її споживацької цінності, так і її роллю в процесі обміну [9].

Протягом багатьох років бібліотеки жили без конкуренції. Проте сьогодні вона з'явилася: ідеться про нові інформаційні технології, про виникнення електронних журналів і книг, весвітньої мережі Інтернет. Це значить, що тепер бібліотеки не можуть бути бездіяльними і чекати, коли читачі прийдуть до них у пошуках інформації. З'явилася нова категорія спеціалістів-посередників-провайдерів, що гарантують надання на комп'ютер користувача необхідної йому інформації за невелику плату. Нині бібліотеки, незалежно від носіїв інформації і поділу ресурсів, вступили в нову еру – еру мереж, електронних документів і віртуальної реальності [10].

У Законі України «Про Національну програму інформатизації» підкреслюється роль бібліотеки в процесі формування нового інформаційного суспільства [11]. Розвиток глобальної інформаційної мережі Інтернет та збільшення кількості електронних ресурсів висуває нові умови для існування наукових бібліотек як провідників у світовому інформаційному середовищі, що спричиняє необхідність підвищення ефективності пошуку в електронних каталогах та бібліографічних базах даних.

Сьогодні бібліотеки почали створювати власні інформаційні продукти, купують обладнання, програми, налагоджують зв'язки з іншими бібліотеками та організаціями. Усе це робиться для того, щоб зробити свої фонди широкодоступними, наблизити їх до користувача, навчити його орієнтуватися в них, викремити з величезного потоку інформації тільки найнеобхідніше і, нарешті, щоб надати своїм абонентам у користування якнайбільше світових інформаційних ресурсів.

Сьогодні бібліотечні установи усвідомлюють, що вони не можуть залишитися осторонь від усезростаючого потоку електронної інформації. Адже широкомасштабне виробництво інформації в електронній формі та величезна кількість джерел, що існують винятково в електронному вигляді, створюють середовище, в якому бібліотека повинна опановувати віртуальні ресурси не тільки для споживання інформації, а й для того, щоб заявляти про себе, надаючи мережі інформацію про свої фонди та послуги [10].

Д-р іст. наук В. Горвий вважає, що стрімке зростання ефективності бібліотечних інформаційних баз може бути досягнуте через розвиток кооперативних зв'язків між бібліотеками за допомогою електронних ліній зв'язку. «Цим самим досягаються спеціалізація комплектування бібліотечних закладів, доступ до будь-яких масивів інформації, сумірних із загальним обсягом усієї інформації в бібліотечних закладах України, забезпечення глибинного, вузькотематичного інформаційного пошуку. Усе це дає змогу забезпечити не лише дівіше, порівняно з нинішнім, забезпечення інформаційних потреб усіх категорій користувачів, а й достойніше представлення України в глобальному інформаційному просторі» [12].

Нова Концепція створення єдиної інформаційної бібліотечної системи також базується не лише на автоматизації окремої бібліотеки. Її головна мета – підвищення ефективності використання, забезпечення доступності документів, які зберігаються в бібліотечних, архівних та музейних фондах, шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI». Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

– створення єдиного національного депозитарію електронних бібліотечних ресурсів; єдиної інформаційної інфраструктури, яка б охоплювала бібліотеки та архівні установи і забезпечувала належний рівень роботи працівників зазначених установ з використанням сучасних інформаційних технологій; базових центрів переведення в електронну форму документів, які

зберігаються в бібліотечних, архівних та музейних фондах; єдиного веб-порталу «Бібліотека-XXI»; інтранет-мережі бібліотечних установ з можливістю інтеграції до вітчизняних наукових та освітніх мереж, зокрема УРАН, УАРНЕТ, GEANT, з використанням ґрід-технологій;

- створення умов для інтеграції системи до відповідних зарубіжних бібліотечних систем;

- проведення наукових досліджень щодо вдосконалення інтелектуальних технологій пошуку та аналітичної обробки електронних інформаційних ресурсів, а також впровадження і використання програмного забезпечення для інформатизації бібліотек та архівних установ тощо [13].

Як відомо, одним з основних завдань бібліотеки є створення вторинної інформації. Електронні довідково-бібліографічні ресурси і комунікаційні технології значно збільшують надійність і ефективність довідкового апарату (бібліотечні каталоги, бібліографічні бази даних, енциклопедичні, довідкові видання в електронній формі) і дають можливість отримувати відомості з більшої кількості різних джерел, у тому числі і з бібліотек багатьох країн світу. Це дає змогу істотно розширити кількість реально виконуваних бібліографічних запитів, прискорити і поліпшити ефективність їх виконання [10].

Що стосується бібліотечних послуг, то такі послуги – це результат діяльності, корисний ефект праці бібліотеки щодо задоволення інформаційних потреб користувачів.

Предметом бібліотечної послуги можуть бути: документи або їх копії, бібліографічна інформація, фактографічні або тематичні добірки, дайджести, консультації, що полегшують користувачам самостійний пошук інформації, робота з традиційними й електронними документами тощо. Тобто різні інформаційні потреби користувачів задовольняються за допомогою цілої системи взаємопов'язаних між собою бібліотечних послуг.

Вважається, що чим більше послуг пропонує бібліотека користувачам, тим повніше використовується її потенціал. Сьогодні бібліотеками надаються такі послуги, як ксерокопіювання, відтворення зображення за допомогою цифрового сканера, комп'ютерний набір та макетування тексту.

Але сьогодні зростає кількість людей, яким потрібна готова інформація «прямо на стіл» і ще «на вчора». Отже, по-перше, треба впроваджувати обслуговування користувачів за допомогою електронної пошти передплаченими новими виданнями різної тематики, аналітичною, реферативною інформацією, ксерокопіями необхідних матеріалів; по-друге, на договірній основі з організаціями готувати тематичні добірки, здійснювати запис інформації з Інтернету на дискети, як це робиться в бібліотеках інших країн світу; по-третє, необхідно розширювати перелік послуг користувачам (наприклад, ознайомлення на веб-сайті з виставками, що проходять у бібліотеці, матеріалами читачьких конференцій тощо).

Розширення тематики потреб користувачів бібліотек, зменшення тиражів видань різко підвищують сьогодні роль міжбібліотечного абонементу. При цьому впровадження інформаційних технологій дає змогу оперативно виконувати замовлення та надсилати його електронною поштою.

Електронна доставка документів може здійснюватися декількома шляхами. Залежно від ситуації, це:

- пересилання файлів із зображенням сторінок документів за електронною адресою «основної» бібліотеки користувача з наступним роздрукуванням на принтері і наданням читачеві копії на паперовому носії;
- пересилання файла за електронною адресою користувача;
- розміщення файла на сервері бібліотеки, звідки інформацію забирає сам користувач (у цьому випадку йому надсилається повідомлення про виконану послугу);
- пересилання файла з використанням шифрування або анонімної програми підтримки читачів каналом онлайн.

Треба розмежувати два напрями в роботі бібліотек з електронними ресурсами: використання запозичених ресурсів і створення власних. Адже бібліотека може бути присутня в Інтернеті у двох якостях: по-перше, як пасивний користувач чужої інформації, для чого достатньо володіти сеансовим (через телефонні канали) підключенням до Інтернету. Цього буде достатньо, щоб отримати можливість:

- шукати інформацію в глобальній мережі як серед загальнодоступних серверів, так і в спеціальних платних базах (реферативна інформація, електронні журнали, повнотекстова інформація з онлайн-баз даних та інших джерел);
- використовувати засоби електронного міжбібліотечного обміну для пошуку і замовлення літератури в українських і зарубіжних бібліотеках;
- брати участь в електронних конференціях з питань, що цікавлять бібліотеки тощо.

По-друге, бібліотека може бути повноцінно присутньою в Інтернеті лише як активний постачальник інформаційних ресурсів. У цьому випадку вона має створити власний веб-сервер [14].

Отже, впровадження нових інформаційних технологій та автоматизація дали змогу бібліотекам розширити сферу послуг. Разом з традиційними бібліотечними послугами, бібліотеки мають можливість надавати сервісні послуги: відправлення або приймання повідомлень електронною поштою; користування послугами Інтернету; пошук інформації у Всесвітній електронній мережі на замовлення; запис інформації на дискету; друк на принтері; комп'ютерний переклад тексту; сканування; копіювання.

Насамперед це дало бібліотекам можливість розширити доступ фахівцям до науково-технічної інформації, використовуючи сторонні ресурси. Використання сучасних технологій в обслуговуванні користувачів підвищує ефек-

тивність використання ресурсів бібліотеки і полегшує шлях користувача до інформації, надає престиж, привабливість бібліотеці [15].

Таким чином, разом із традиційними та новими сервісними послугами, використанням сучасних технологій бібліотеки можуть бути гідно представлені на інформаційному ринку та стати сучасними інформаційними центрами.

Список використаних джерел

1. *Єжова Л. Ф.* Інформаційний маркетинг : навч. посіб. / Л. Ф. Єжова ; Київ. нац. екон. ун-т. – К. : КНЕУ, 2002. – 560 с. – Бібліогр.: с. 483–489.
2. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 24 червня 1993 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3322-12>. – Назва з екрана.
3. *Чубукова О.* Про формування національного ринку інформаційних продуктів та послуг / О. Чубукова // Економіка України. – 1999. – № 9. – С. 86–88.
4. *Чубукова О.* Формування національного інформаційного ринку [Електронний ресурс] / О. Чубукова. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://him-economics.blogspot.com/2007/05/blog-post_3165.html. – Назва з екрана.
5. Інформаційна індустрія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-sources.at.ua/news/informacijna_industrija_ta_informacijnij_rinok_klasifikacija_informacijnoji_produkciji_na_informacijnomu_rinku/2010-02-09-12. – Назва з екрана.
6. Україна в топ-10 за обсягом інтернет-аудиторії в Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://media.parlament.org.ua/n_tg/action/article_detail/article_id/3587. – Назва з екрана.
7. *Лановий В.* Національні особливості інформаційної економіки [Електронний ресурс] / В. Лановий. – Електрон. дані. – 2010. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/news/2010/3/19/357482.htm>. – Назва з екрана.
8. INMIND нарахував, що Інтернетом користуються 32 % українців, TNS – 38 % [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://media.parlament.org.ua/n_tg/action/article_detail/article_id/3657. – Назва з екрана.
9. З творчого доробку бібліотекарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libportal.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=0&limit=1&limitstart=10. – Назва з екрана.
10. *Лецкалюк І. Г.* Роль бібліотеки в інформаційному забезпеченні навчального, наукового та виховного процесів навчального закладу [Електронний ресурс] / І. Г. Лецкалюк, С. Ю. Загородна. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=69&Itemid=138. – Назва з екрана.
11. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z980074.html. – Назва з екрана.

12. *Горовий В.* Перспективи насичення інформаційного ринку в Україні у контексті науково-технічного прогресу [Електронний ресурс] / В. Горовий. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_53/Horovyj.htm. – Назва з екрана.

13. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/law/09_bib_21.html. – Назва з екрана.

14. *Прокошева Т.* Політика Міністерства культури і мистецтв України щодо розвитку і використання бібліотечних ресурсів, впровадження сучасних бібліотечних послуг [Електронний ресурс] / Т. Прокошева. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=3431>. – Назва з екрана.

15. *Посвистак О.* Інформаційний простір бібліотеки: нові технології – нові можливості [Електронний ресурс] / О. Посвистак. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?ida=77>. – Назва з екрана.

Для нотаток

Підп. до друку 29.09.2011.

Формат 60x84/16. Друк офс. Папір офс. Ум. друк. арк. 5,7.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3